

TARTU ÜLIKOOL
Sotsiaalteaduste valdkond
Ühiskonnateaduste instituut
Infokorralduse õppekava

Marina Saukonen
Andmebaas „Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsed
separaadid“
Lõputöö

Juhendaja: Ilmar Vaaro

Tartu 2024

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	2
1. PROJEKTI LÄHTEKOHAD	4
1.1 Terminoloogia ja taust.....	4
1.2 Eelnevad teadmised eestikeelsetest separaatidest	7
1.3 Varasemate uuringute ja projektide allikad.....	10
2. ANDMEKOGUMI MOODUSTAMINE	12
3. ANDMETE ANALÜÜS	16
3.1 Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsed separaadid.....	16
3.1.1 Liigid	16
3.1.2 Ilmumisaastad.....	18
3.1.3 Ilmumis- ja trükikohad, kirjastajad, trükikojad	21
3.1.4 Mahud, trükikordused, autorid, võõrkeelsed kokkuvõtted, sarjad	24
3.2 Ajakirjandusest ilmunud separaadid	26
3.3 Jätkväljaannetest ilmunud separaadid	32
3.4 Raamatutest ilmunud separaadid.....	36
4. JÄRELDUSED	41
4.1 Projekti reflektiivne analüüs.....	42
4.2 Soovitused andmebaasi koostamiseks.....	44
KOKKUVÕTE.....	45
SUMMARY	46
KASUTATUD LÜHENDID.....	47
KASUTATUD ALLIKAD.....	48
LISAD.....	51
Lisa 1. Väljaannete nimetused (ajakirjandus, jätkväljaanne, raamat) ja separaatide arv nendest väljaannetest.....	51
Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks	56

SISSEJUHATUS

Eesti kultuuri ja ajaloo uurimine on võimatu ilma eesti keeles ilmunud raamatutega tutvumata. Need raamatud on hindamatuks allikaks, mis aitavad meil mõista meie rahva minevikku ja kultuuri. Samas on aga probleemiks see, et kuigi Eestis on olemas hulgaliselt ülevaateid ja nimekirju eestikeelsetest trükistest, ei pruugi need olla ammendavad. Käesoleva lõputöö tulemusena valmib Exceli tabelarvutusprogrammis koostatud andmebaas, mille abil on võimalik analüüsida separaatide arvukust, jaotumist väljaannete järgi ning separaatide omadusi erinevate parameetrite alusel. Praktilise projekti käigus valminud töö sihtrühmaks on eelkõige uurijad ja üliõpilased.

Projekt läbi viimine toimub Tartu Ülikooli infokorralduse õppekava lõputöö raames. Selle töö eesmärgiks on luua andmebaas Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsetest separaatidest ning koondunud andmete esmane analüüs. Andmebaas sisaldab infot nende arvukuse, jaotumise kohta väljaannete järgi ning kirjeldab nende omadusi. Lõputöö teema valisin koos juhendajaga, arutledes erinevate võimalike teemade üle. Lõpliku valiku tegemisel mängisid olulist rolli minu raamatukogunduslik taust ja huvi ajaloo vastu, samuti juhendajalt saadud teave separaatide kohta, mis on trükiste tüüp, millest seni suhteliselt vähe teatakse.

Separaadid on trükised, mis tavaliselt ilmuvad väikeses trükiarvus ja ei ole mõeldud müügiks laiemale seltskonnale, vaid pigem annetati need valitud lugejaskonnale, mis teeb need suhteliselt haruldaseks. Separaadid jaotuvad erinevate väljaannete vahel. See tähendab seda, et mingis väljaandes eelnevalt ilmunud artikkel on trükitud eraldi, säilitades sama trükilao.

Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) uurimusi ilmunud eestikeelsete trükiste kohta on tehtud mitmete uurijate ja üliõpilaste poolt, mille tulemusena on saanud täiendust ja täpsustust ka vabariigi ajal ilmunud eestikeelse raamatu koguarvukus. Soovisin samuti anda enda panuse sellesse valdkonda nimetatud perioodi eestikeelseid separaate uurides, kuid töökäigus avastasin, et viimane uuring nende kohta viidi läbi 26 aastat tagasi ning eelmistes projektides ja uurimustes kasutatud andmeallikad on ajas ammendunud või enam ei eksisteeri. Eelnevalt läbi viidud projektid ja

uurimused sepaaratide kohta on infolt kas liiga üldised või minimaalselt kokkuvõtvad. Lisaks nende projektide ja uurimuste käigus kasutati traditsioonilisi andmetöötlusmeetodit mis tuginesid peamiselt paberkandjale. Seega siiani kasutatud meetodid on suuresti alid inimtekkelistele vigadele, nagu andmesisestuse eksimused või teabe käsitsi töötlemisest tulenevad arvutusvead. Tänapäeva kiire elutempo ja digiajastu nõuavad, et teave oleks kergesti kättesaadav ning hõlpsasti kogutav ja töödeldav arvutisüsteemides. Digitaalne andmebaas võimaldab automaatset andmete kontrolli ja korrektsioone, parandades seeläbi lõputöö usaldusväärsust ja efektiivsust. Seega tekkis selge vajadus luua kaasaegne andmeallikas, mis tagab lõputöö täpsuse ja põhjalikkuse mitte ainult minu jaoks, vaid ka teiste selle valdkonna uurijate ning üliõpilaste jaoks, kes vajavad usaldusväärset informatsiooni oma uurimis- või lõputöodes.

Lõputöö esimeses peatükis defineerin esmalt projekti jaoks olulised mõisted ja vaatan seejärel läbi varasemad uuringud ja projektid, mis käsitlevad sepaaratide teemat. Toon välja neis uuringutes kasutatud allikaid, et valida sobivaimad andmeallikad oma projekti jaoks. Teises peatükis on andmekogumi moodustamise etapid, kolmandas annan ülevaate analüüsi käigus saadud tulemustest ning neljandas peatükis esitatakse järeldused, projekti reflektiivne analüüs, soovitud järgmistele andmebaasi loojatele ning kokkuvõtted eesti ja inglise keeles.

Projekti alustasin 2022. aasta septembris, seades paika eesmärgid ja metoodika. Lõppversioon andmebaasist valmis 2023. aasta aprillis. Projekti lõppes 2024. aasta mais, tulemuste dokumenteerimisega.

Täna oma juhendajat Ilmar Vaarot tema kannatlikkuse, toetavate nõuannete ja selgete juhiste eest, mis olid oluliseks abiks selle lõputöö valmimisel.

1. PROJEKTI LÄHTEKOHAD

Esimeses alapeatükis käsitlen terminid *separaat* ja sellega seotud mõisteid, esitades nende definitsioonid, mis on vajalikud separaatide omaduste mõistmiseks ja andmebaasi koostamisel. Teises alapeatükis annan ülevaate olemasolevatest teadmistest separaatide kohta. Kolmandas alapeatükis keskendun varasemates uurimustes kasutatud allikatele ja materjalidele, andes ülevaate nende piirangutest ja võimalustest ning tutvustan allikat, mida kasutan enda projekti elluviimisel.

1.1 Terminoloogia ja taust

Esimene raamatukogunduse ja bibliograafia alane oskussõnastik, mis ilmus 1931. aastal (Oskussõnastik, 1931) sõnale *separaat* selgitust ei anna, viitab sõnale *eralditrukis*. Eralditrukise juures puudub samuti seletus, piirdutud on saksa- ja venekeelsete terminitega. Siinjuures ei tule läheneda, et eelistatud oleks eralditrukis separaadi ees. Sõnastiku koostaja on ruumi kokkuhoiu huvides esitanud viite paralleelsõna esmasele esitatusel (Oskussõnastik, 1931: 8, 16, 42).

Raamatukogusõnastik (2024n) defineerib mõistet *separaat* kui jadaväljaandest või kogumikus ilmunud artiklit eraldi trükisena, kuid sama laoga. Lisaks märgitakse, et eelistatavalt kasutatakse sõna *separaat* sõna *äratrük* asemel, mille mõiste vastab separaadi mõistele (Raamatukogusõnastik, 2024n, 2024p). Äratrüki puhul viidatakse ka sarnastele sõnadele nagu, kordustrük, pealetrük, taastrük ja ümbertrük, kuid ükski neist ei vasta täpselt äratrüki mõistele, kuna nende definitsioonides esinevad erinevused (Raamatukogusõnastik, 2024h, 2024i, 2024o, 2024r).

Et mõista, millistest väljaannetest separaadid ilmusid, on oluline selgitada, mida täpselt tähendavad mõisted *jadaväljaanne* ja *kogumik*. Jadaväljaande määramisel on mitmeid lähenemisviise. Raamatukogusõnastiku (2024d) järgi on *jadaväljaanne* määramata lõpuga pidevväljaanne, mis ilmub järgnevate eraldi numbrite või osadena ning tavaliselt kannavad järjenumbrit. Jadaväljaannete hulka kuuluvad ajalehed, ajakirjad, aastaraamatud, uurimuste ning

toimetiste seeriad, perioodiliselt ilmuvad statistikakogumikud, monograafiasarjad jms (Raamatukogusõnastik, 2024d). Jadaväljaanded ei ole mitmeosalised teosed, millele on kavandatud ilmumise lõpp (Raamatukogusõnastik, 2024d).

Raamatukogusõnastiku (2024d) järgi hõlmavad jadaväljaanded järgmisi tüüpe:

Ajaleht – ilmub kindlaksmääratud lühikeste intervallidega (tavaliselt iga päev, kord nädalas või kaks korda nädalas) ja milles käsitletakse üldist hetkehuvi pakkuvaid sündmusi ning teemasid (Raamatukogusõnastik, 2024c).

Ajakiri – avaldatakse regulaarsete intervallidega sagedamini kui kord aastas ja sisaldab tavaliselt eraldi artikleid ning on ühtses kujunduses ja formaadis (Raamatukogusõnastik, 2024b).

Aastaraamat – kord aastas ilmuv jätkväljaanne, mis ilmub nummerdatud annetena, kuid normimata ajavahemike järel ja määramata annete arvuga, mida on seostatud perioodikaväljaande mõistega (Raamatukogusõnastik, 2024a, 2024j), kuid neid kahte mõistet ei saa samastada, sest leidub erinevusi.

Seeriale on antud kolm selgitust: 1) üksikud üksused, mis võivad olla nummerdatud või nummerdamata ning seeria köited vms võivad olla monograafiad või pidevväljaanded; 2) ühise temaatika või muu ühendava tunnusega seotud, sarjapealkirja alla koondatud teavikud, harilikult ka sarnase kujunduse ja ühise nummerdusega; 3) kehastuste rühm, mis koosneb ühe teose osadest, jadatakse numbritest või kehastuse üksustest (Raamatukogusõnastik, 2024l). Seeria sünonüümina on märgitud *sari*, mille mõiste ei erine seeria mõistest (Raamatukogusõnastik, 2024l, 2024m).

EVS-ISO 9707:2010 standard kohaselt on jadaväljaanne järjestikuse osadena mis tahes ilmumissagedusega avaldatud trükitud või muus vormis teavik, mis on tavaliselt kuupäevastatud või nummerdatud ja mida antakse välja jätkuvalt; ei hõlma monograafiasarju ning jaotatakse ajalehtedeks ja perioodikaväljaanneteks (Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika, 2010). Perioodikaväljaanne on määramata aja vältel korrapärase või ebakorrapärase ilmumissagedusega ja sama nimetuse all avaldatud jadaväljaanne, mille üksiknumbrid on jooksvalt nummerdatud või kuupäevastatud, hõlmab ka *aastaraamatuid* ja mikroforme (Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika, 2010).

Kogumik on ühte väljaandesse koondatud ühe või mitme autori iseseisvad tööd, mille sünonüümiks pakutakse sõna *koguteos*, kuid siiski ei saa samastada kogumikuga, sest esineb erinevusi (Raamatukogusõnastik, 2024f, 2024g). Koguteos on eri autorite töödest koosnev kindla

suunitlusega kogumik (Raamatukogusõnastik, 2024g). Seega koguteost ei saa nimetada kogumikuks.

Järgides Raamatukogusõnastiku (2024) laiemat määratlust, siis on oma olemuselt sarnased kogumikud, koguteosed, raamatud. Raamatu mõistele annab Raamatukogusõnastik (2024k) kaks definitsiooni: 1) trükitud ja köidetud teavik, mis ei ole jadaväljaanne; 2) käsitsi kirjutatud ja kaante vahele köidetud iseseisev väljaanne mahuga vähemalt 49 lehekülge. Seevastu EVS-ISO 9707:2010 standard annab raamatule kitsama tähenduse, määratledes selle kui mitteelektronilise monograafilise väljaande, mis koosneb vähemalt 49 leheküljest, kaaned välja arvatud, ja märkides, et see hõlmab ka mikrovorme (Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika, 2010).

Võrreldes EVS-ISO 9707:2010 standardiga, mis piirdub vaid ajalehtede ja perioodikaväljaannetega, mille hulka loeb ka aastaraamatud (Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika, 2010) annab Raamatukogusõnastik (2024d) jadaväljaandele laiemat ja detailsemat tõlgendust. Standardi määratlus perioodikaväljaannete kohta on ebamäärane, hõlmates määramata ajaväljel korrapärase või ebakorrapärase ilmumissagedusega ja sama nimetuse all avaldatud väljaandeid (Informatsioon ja dokumentatsioon. Rahvusvaheline raamatukogustatistika, 2010), kuid Raamatukogusõnastik (2024d) selgitab täpsemalt, millistesse kategooriatesse jadaväljaanded kuuluvad.

Raamatukogusõnastiku (2024d) järgi saab jadaväljaanded jagada täpsemalt, hõlmates ajalehti, ajakirju ja jätkväljaandeid nagu aastaraamatud ja teaduslikud uurimuste seeriad. Raamatukogusõnastik (2024c, 2024b) määratleb ajalehed ja ajakirjad regulaarselt ja lühikeste intervallidega ilmuvate väljaannetena, mis keskenduvad ajakohastele sündmustele ja teemadele. Jätkväljaanded, nagu aastaraamatud ja teaduslikud uurimuste seeriad, võivad ilmuda ebaregulaarselt ning nende väljaannete arv ei ole ette määratud ning sisaldavad sageli ühise temaatika või muu ühendava tunnusega materjale, kus iga väljaanne võib koosneda ühe teose osadest või jadateose numbritest (Raamatukogusõnastik, 2024a, 2024l).

Erinevused ilmumissageduses ja sisus tähendavad, et jätkväljaandeid ei saa liigitada samasse kategooriasse ajalehtede ja ajakirjadega. Võttes arvesse neid erinevusi, saab jadaväljaanded jagada kaheks: ajakirjandus ja jätkväljaanded.

Andmebaasi koostamisel on oluline, et saaks separaate analüüsida jaotumist väljaannete kaupa, seega on tähtis, et väljaande tüübid oleks määratletud täpselt. Sel põhjusel võtan andmebaasi

koostamise aluseks Raamatukogusõnastiku (2024d, 2024k) seletuse nii jadaväljaande kui raamatu mõiste, mille järgi saan separaadid kategoriseerida ajakirjanduse, jätkväljaannete ja raamatute vahel. Selline klassifikatsioon on kasulik, kuna see loob selge raamistiku nende eristamiseks andmete analüüsimisel.

Andmete kogumisel keskendun Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsete separaatidele, mis klassifitseeruvad retrospektiivsete trükiste hulka. Usaldusväärsete andmete kogumiseks lähtun Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia nimestiku koostamisel kasutatud kriteeriumitest (Annus, 1994: 419). Seetõttu kaasan andmebaasi ainult need separaadid, mille maht on vähemalt viis lehekülge ja mis vastavad järgmistele tingimustele: trükised peavad olema eestikeelsed, kus eesti keel moodustab enamus tekstist. Juhul kui trükises esineb võrdset määral paralleeltekst eesti- ja võõrkeeles, käsitletakse seda eestikeelse trükisena. Sellised valikukriteeriumid kindlustavad lõputöö fookuse ja aitavad selgelt piiritleda kogutava materjali ulatust.

Analüüsi tulemusi edasi andes kasutan erinevaid termineid separaadi kohta, nagu *äratrükk*, *eralditrukis*, *eraldi trükis* ja *eralditrükk*, kuid need erinevad väljendid ei tähenda vormilist erinevust ning kuuluvad kõik üldnimetuse *separaat* alla.

1.2 Eelnevad teadmised eestikeelsetest separaatidest

Eestikeelsed separaadid on leidnud vähe käsitlemist üldülevaadetes ja uuringutes. Eesti raamatu 400. aasta juubeliks ilmunud esimeses suuremas ülevaate teoses *Eesti raamat 1535–1935* (Antik, 1936) pole sõnakestki märgitud separaatide kohta. Sama kehtib teiste vabariigiaegsete ülevaadete (Puksov, 1933; Roos, 1936) kohta.

Esmakordselt leiavad separaadid mainimist eesti raamatu 450. aastapäevaks avaldatud ülevaate teoses *Eesti raamat 1525–1975* (Eesti raamat, 1978: 192). Mare Lott märgib vabariigiaegse raamatu iseloomustamisel: *Teaduslikud publikatsioonid moodustasid püsivalt ligi 8% trükiteodangust. Tõsi, üle poole sellest olid separaadid perioodiliselt ilmunud teaduslikest jätkväljaannetest ning erialastest ajakirjadest* (Eesti Raamat, 1978: 192). Mare Loti hinnangul ilmus vabariigi ajal ligi 25 000 raamatut (Eesti raamat, 1978: 169). 8% nendest on 2000 trükist ning 4% 1000 separaati. Seega oleks orienteeruv separaatide arvukus üle 1000. Sealjuures arvestas Mare Lott (1973) oma tolleaegsetes uuringutes rahvusbibliograafia *Eesti raamatute üldnimestike* kriteeriumitega. Aastate 1918–1923 osas oli sissevõtmise alampiiriks 4 lehekülge, 1924–1933 8

lehekülge, 1934–1940 10 lehekülge (Tamme, 1985: 362). Nendest lähtuti ka separaatide osas (Lott, 1973: 9).

Voldemar Miller ja Hille Tamme uurisid 1970. ja 1980. aastatel F. R. Kreutzwaldi nimelises Eesti NSV Riiklikus Raamatukogus (praegune Eesti Rahvusraamatukogu) kui palju on selles raamatukogus trükiseid, mida pole üldnimestikus registreeritud (Miller, 1976; Tamme, 1985). Voldemar Miller tõi uue arvuna välja, et eesti keeles ilmus aastatel 1918–1940 30 000 raamatut (Miller, 1976: 33). Hille Tamme märkis, et väljajäänud nimetuste konkreetne arv on 4734 (Tamme, 1985: 362). Ta loetleb *Eesti raamatute üldnimestikes* kõige lünklikumalt esindatud trükiseid: a) ilukirjandusest näidendid ja lasteraamatud; b) raamatunimekirjad, kunstinäituste kataloogid; c) õpikud (peamiselt nende kordustrukid) ja loengukonspektid; d) separaadid; e) kalendrid; f) ametkondlikud väljaanded; g) usuline kirjandus; h) Sõjaministeeriumi (Kaitseministeeriumi) väljaanded; i) väikepaljundustehnikas väljaanded (Tamme, 1985: 363). Separaatide ja väikepaljunduslike trükiste kohta lisab ta, et „*Eesti raamatute üldnimestik*“ registreerib neid väga juhuslikult. Neid ei ole üheski raamatukogus täielikult olemas ja nende umbmäärastki arvu kõnealusel ajavahemikul on raske kindlaks teha (Tamme, 1985: 363).

Ilmar Vaaro viis aastatel 1993–1996 väldanud projekti raames uuringu *Eesti raamatute üldnimestikus* registreerimata trükistest Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu ja Tartu Ülikooli raamatukogu kataloogide põhjal (Vaaro, 1997: 5). Uuringu lõpptulemus tuvastas 4971 trükise puudumise üldnimestikest (Vaaro, 1997: 5). Väljajäänute esikolmikis on muusikatrükiste ja asutuste-organisatsioonide töökorralduslike väljaannete kõrval ka äratrükid. Siinjuures tuuakse välja ka konkreetne väljajäänud äratrükide arvukus – 908 (Vaaro, 1997: 5). Üldkokkuvõttes oli tegemist samas suurusjärgus (30 000) Tallinna (praeguse Eesti Rahvusraamatukogu) uuringu trükiste üldarvuga (Miller, 1976: 33; Tamme, 1985: 362). Arusaadavalt ei kattu Tallinna (praeguse Eesti Rahvusraamatukogu) ja Tartu (Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu ja Tartu Ülikooli raamatukogu) kataloogid täies mahus. Viljakas Eesti Kirjanduse Seltsi trükitegevuse uurija Mari Kalvik käsitleb ka separaatide avaldamist, tuues esile, et aastatel 1907–1940 avaldas selts 57 separaati (Kalvik, 1990: 135–136).

Seejärel alustas separaatide uurimisega Viljandi Kultuurikolledži üliõpilane Külli Solo, kellelt valmis 1996. aastal diplomitöö (Solo, 1996). Ta jätkas sama teemaga Tallinna Pedagoogikaülikoolis, mille ta lõpetas bakalaureusetööga 1998. aastal (Solo, 1998). Kuna infot separaatide kohta oli vähe, siis keskendus ta eelkõige nimestiku koostamisele (Solo, 1996; 1998). Diplomitöö puhul kasutas Solo allikana üldnimestiku andmeid ning Ilmar Vaaro poolt Tartu

projekti raames koostatud väljajäänud trükiste kartoteeki (Solo, 1996: 7). Eesti Rahvusraamatukogu puhul lisandusid andmed Hille Tamme koostatud *Eesti raamat 1918–1944: Eesti raamatute üldnimestik koos täiendustega* (Solo, 1998: 8).

Külli Solo diplomitöö (1996: 7) eesmärgiks oli Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ajakirjadest, jätkväljaannetest ja raamatutest ilmunud eestikeelsetes searaatide nimestiku koostamine, mis aitaks korrastada nende arvukust ning oleks edasiste uuringute aluseks. Oma töö käigus 1996. aastal õnnestus tal välja selgitada 1856 searaati, millest 1155 pärinesid ajakirjadest, 401 jätkväljaannetest ja 300 raamatutest (Solo, 1996: 206–207). Solo (1996: 206) töö kokkuvõttes selgub, et äratrukke ilmus kõige rohkem kolmekümnendate teisel poolel, enim neist aastatel 1938 (168 äratrukki), 1937 (153 äratrukki) ja 1936 (133 äratrukki). Trükiste tüübi poolest ilmus searaate kõige enam ajakirjadest (Solo, 1996: 207). Populaarsemad olid: *Agronoomia* (253), *Eesti Arst* (211), *Ajalooline Ajakiri* (67), *Eesti Rohuteadlane* (65), *Eesti Loodus* (62) ja *Usuline Ajakiri* (61) (Solo, 1996: 206). Jätkväljaannetest ilmus enim *Eesti metsanduse aastaraamatust* (82), *Eesti Loomaarstlikust Ringvaatest* (67), *Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamatust* (60) ning *Tartu Ülikooli juuresoleva Loodusuurijate Seltsi aruannetest* (42) (Solo, 1996: 206–207). Solo kirjutab: *Raamatutest, millest enamuse moodustasid koguteosed, tehti äratrukke neis ilmunud artiklitest kõige enam sarjas Eesti ilmunud koguteostest. Enim artikleid ilmusid eraldi trükisena koguteosest Saaremaa, mis ilmus Tartus 1934 aastal – äratrukid 16 artiklist* (Solo, 1996: 206).

Järgnevalt, 1998. aasta bakalaureusetöö raames, õnnestus Solol leida teisest allikate ringist lisaks veel 887 eestikeelset vabariigiaegset searaati, kokku 2088 (Solo, 1998: 10). Kahjuks ei ole Solo oma viimases uuringus (1998) välja toonud searaatide jaotumist väljaannetes. Solo bakalaureusetöö (1998: 10–11) kokkuvõttes koorub välja sama, et enim searaate ilmus kolmekümnendate aastate teises pooles – 1938 (200), 1939 (174) ja 1937 (169). Ainevaldkonnad, mida enam käsitleti olid: põllumajandus, meditsiin, õigusteadus, ajalugu, loodusteadused, religioon, kirjandus (Solo, 1998: 10). Äratrukke ilmus kõige enam *Agronoomiast* (269), *Eesti Arstist* (227), *Ajaloolisest Ajakirjast* (69), *Eesti Rohuteadlasest* (64), *Eesti Loodusest* (62), *Usuteaduselisest Ajakirjast* (61) (Solo, 1998: 10–11). Jätkväljaannetest ilmus kõige enam *Eesti metsanduse aastaraamatust* (85), *Eesti Loomaarstlikust Ringvaatest* (67), *Eesti Rahva Muuseumi Aastaraamatust* (64) *Tartu Ülikooli juures oleva Loodusuurijate Seltsi aruannetest* (40) (Solo, 1998: 11). Raamatutest, millest enamuse moodustasid koguteosed, tehti äratrukke neis ilmunud artiklitest kõige enam sarjas *Eesti* (Solo, 1998: 11). Enim artikleid ilmus eraldi trükistena koguteosest *Saaremaa* (20) (Solo, 1998: 11).

Viimased teadmised sepaaratidest kajastuvad aastal 2004 Mari Kalviku kirjeldustes Eesti Kirjanduse Seltsi näitel: *Eriti rohkesti valmistati sepaarate EKS-is 30ndail aastail koguteose Eesti erinevatest köidetest, ajakirjast Eesti Kirjandus ning 20ndail aastail ka teatmeteose Eesti. Maa, rahvas, kultuur (1926) artiklitest. Separaat valmistati autori soovil eelkõige suurtest ühistöödest, mille koostamisest autor oli osa võtnud, tavaliselt olid need väljavõtted mahuga 20–50 lehekülge ja tiraažiga 100 eksemplari. Võõrkeelsete resümeedega (inglise, prantsuse, saksa keel) varustatuna kasutati neid rahvusvahelises teaduslike publikatsioonide vahetuses* (Kalvik, 2004: 80).

Edasised uuringud ja ülevaated Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsete raamatute kohta pole sepaaratide probleemi puudutanud (Liivaku, 1995, Raamatu osa, 2001, Möldre, 2012, 2018).

Kuigi sepaaratide kohta on teatud informatsioon olemas, on praegused teadmised lünklikud ja aegunud. Et saada ajakohaseid ja täpsemaid andmeid sepaaratide analüüsimiseks, on vaja luua uus infoallikas sepaaratide andmetega digitaalse andmebaasi näol.

1.3 Varasemate uuringute ja projektide allikad

Põhiandmed Eesti Vabariigi ajal ilmunud eestikeelsete sepaaratide nimestiku (1996; 1998) koostamisel sai Külli Solo *Eesti raamatute üldnimestikust* (1996: 7; 1998: 8). Esimesena ilmunud *Eesti raamatute üldnimestik 1924. a. alates*, järgis oma ülesehituselt mehaaniliselt aastanimestikke, puudus süstemaatiline liigitussüsteem (Ermel, 1990: 139). Tagasivaatavalt 1931. aastal avaldatud R. Antiku koostatud *Eesti raamatute üldnimestik 1918–1923* kasutas märksõnasüsteemi (Ermel, 1990: 137, 140). Trükitoodangu sisulise liigitamiseni jõuti alles *Eesti raamatute üldnimestik 1929–1933* ilmumisega, mille aineregister hõlmas ka eelmise köite materjali. 1934. aastaks olid põhijoontes välja kujunenud trükitoodangu jooksva registreerimise põhimõtted (Ermel, 1990: 141). Nimestikud kajastavad trükiseid eri aastatel erinevate mahtude alusel. *Eesti raamatute üldnimestik 1918–1923* arvestas nimestikku trükised alates 4 leheküljest, aastatel 1924–1933 registreeriti trükiseid alates 8 leheküljest ja aastatel 1934–1939 registreeriti vähemalt 10 leheküljelised trükised (Tamme, 1985: 362). Malle Ermel on toonud oma 1990. aasta artiklis *Eesti raamatute üldnimestiku 1924–1939 koostamine* välja, et *Eesti raamatute üldnimestikes* on sepaaraadid ja muud väiksemad trükised registreeritud kõige lünklikumalt, põhjuseks on trükiste valikupõhimõtete muutmine mahu järgi (Ermel, 1990: 142).

Andmed separaatide kohta, mis asusid Tartu Ülikooli raamatukogus ja Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogus, sai Solo (1996: 7; 1998: 8) Ilmar Vaaro poolt koostatud *Eesti raamatute üldnimestikes registreerimata aastail 1918–1940 ilmunud eestikeelsed trükiste* kartoteegist. Ilmar Vaaro aastatel 1993–1996 läbi viidud projekti käigus moodustus Eesti Kirjandusmuuseumi arhiivraamatukogu ja Tartu Ülikooli raamatukogu kataloogide põhjal Eesti raamatute üldnimestikus registreerimata trükiste kartoteek (Vaaro, 1997: 5). See sisaldas 4971 trükise kirje andmed (Vaaro, 1997: 5). Väljajäänud trükiste raskuspunktid olid 1–4 leheküljelised noodid, asutuste-organisatsioonide aastaaruanded, ajakirjade äratrükid, ajalehtede jutulisad, kalendrid, vaimulikud lastejutukesed ja kõrgkoolide konspektide paljundused (Vaaro, 1997: 5). Kartoteegi andmeid on kasutatud arvukate üliõpilastööde koostamisel. Näidetena saaksin lisaks Külli Solo separaatide nimestikule (1996; 1998) tuua Merle Sammuli väikepaljunduste nimestiku (1996), Eesti maakondades trükitud kirjavara (Lea Vinkler, Anu Amor, Elina Kade, Jaanika Kutsar, Triin Suvi, Ingrid Meltsas, Kadi Matt, Shvea Sogenbits, Katrin Hänni, Kristiina Saar, aastatel 1997–2003) (Vaaro, 2017: 6). Solo (1996: 206) sai andmeid Ilmar Vaaro koostatud kartoteegi kaudu 658 separaadi kohta.

Jätkates separaatide bibliograafilise nimestiku koostamist bakalaureusetöona, töötas Solo (1998) läbi lisaks varasematele allikatele Hille Tamme koostatud *Eesti raamat 1918–1944: Eesti raamatute üldnimestik* koos täiendustega andmeid (Solo, 1998: 8). Tegemist on 1970. ja 1980. aastate uuringu tulemiga (Tamme, 1985).

Kahekümne kuue aasta jooksul on aga palju muutunud, aeg on edasi liikunud ning tehnoloogia arenenud. Eelnimetatud allikad on andmete poolest lünklikud, ajale jalgu jäänud või ei eksisteeri enam. Kui 26 aastat tagasi oli vajalike andmete hankimine raamatukogudest ja arhiividest aeganõudev, siis tänapäeval on elu lihtsamaks muutunud – vajalike andmete hankimine saab toimuda kodust liikumata, arvuti ja interneti vahendusel ning vajalik info on vaid otsingu nupu vajutamise/kasutamise kaugusel. Andmebaasi koostamiseks valisin allikaks veebikataloogi ESTER, kuna see pakub kiiret ja mugavat ligipääsu trükiste, sealhulgas separaatide, andmetele. ESTER on Eesti suuremate raamatukogude ühiskataloog (ESTER, 2024b), mis sisaldab 3,3 miljonit nimetust ja 10 miljonit eksemplari (ELNET, 2023). Kataloog võimaldab otsinguid mitmete tunnuste järgi, nagu autor, pealkiri, märksõna jne (ESTER, 2024b), mis toetab täpset andmete leidmist. Kataloogi täiendatakse pidevalt uute andmetega (ELNET, 2024). See rõhutab minu projekti olulisust, kuna selle käigus loodav digitaalne andmebaas on kavandatud nii, et seda saab aja jooksul vajadusel täiendada.

2. ANDMEKOGUMI MOODUSTAMINE

Selle töö eesmärgiks on koostada andmebaas Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsetest searaatidest ja koondunud andmete esmane analüüs. Andmebaas sisaldab infot nende arvukuse, jaotumise kohta väljaannete järgi ning kirjeldab nende omadusi. Eesmärgi täitmiseks olen seadnud järgmised ülesanded:

- Selgitada välja Eesti Vabariigi ajal ilmunud eestikeelsete searaatide koguarvukus.
- Saada ülevaade searaatide jaotumisest parameetrite järgi (autor, ilmumis- ja trükiandmed, lehekülgede arv, väljaande tüüp, seeria, kümnendliigituse liik (UDK), trükikordus).
- Selgitada välja searaatide jaotumine väljaannete tüüpide järgi (ajakirjandus, jätkväljaanded, raamatud).

Käesolevas projektis tegin tööd sekundaarandmetega, ehk et olemasolevate andmetega, mis on varasemalt kogutud teiste uurimistööde ja uurijate poolt (Given, 2008: 803) ning analüüsisin neid statistilise andmeanalüüsi abil (Lagerspetz, 2017: 122; Õunapuu, 2014: 60).

ESTERi täielikust kataloogist leitav Eesti Rahvusbibliograafia (i.a) nimestik annab otsingu tulemuseks ajavahemikul 1918–1940 ilmunud eestikeelseid searaate 2034 ning üldotsing kogu kataloogist annab 2859 searaati (ESTER, 2024a). Et saada võimalikult palju andmeid searaatide kohta, siis võtsin aluseks üldotsingust saadud tulemused ehk 2859 leitud searaati, millest hakkasin enda tööks sobivaid searaate välja selekteerima, mille tulemuseks sain 2129. Võttes arvesse, et antud töö raames andmete kogumine on mahukas ja pikaajaline töö, mida ei saa teha ära lühikese aja jooksul, oli oluline alustada iga kord andmete otsingu samme ESTERis searaatide leidmiseks samas järjekorras.

Esimese ülesandena otsisin ESTERist välja vabariigi ajal ilmunud e-kataloogi registreeritud searaadid järgides otsingukriteeriume (märksõna "searaadid", laad "raamat", keel "eesti keel", aastad "1918–1940", järjestatud aastate kaupa). Kuna ESTER ei võimalda searaate otsingu teel

lehekülgede arvu, teaviku laadi ning konkreetse ajaperioodi (1940 juuli) järgi selekteerida, pidin seda tegema kirjehaaval käsitsi. Teiseks põhjuseks on ka võimalikud topeltkirjed.

Et moodustada leitud separaatidest põhjalik andmekogum, tuli luua Exceli tabel vajalike kategooriatega, mis annaks võimaluse vajalikke andmeid ka kategooriate kaupa töödelda. Selle tulemusena valmis Exceli tabel separaatide kirjade elementidega. Tabelis kajastuvad separaatide kirje elemendid: autor, pealkiri, ilmumiskoht, ilmumisaasta, trükikoht, trükikoda, lehekülgede arv, väljaande nimi, aasta, väljaande tüüp, aastaga samasus, seeria, märkused, kümnendliigituse liik (UDK), trükikordus ja separaatide nimetamine (nimetused võivad varieeruda – äratrükk, eralditrükk jne). Nimetatud elemendid valisin, kuna need on olulised separaatide identifitseerimisel ja kirjeldamisel ning annavad ülevaate iga separaadi päritolust ja omadustest. Siinkohal vajavad selgitust järgmised kirjeelemendid: ilmumisaasta, väljaande nimi, väljaande tüüp, aastaga samasus, seeria, märkused ja separaatide nimetamine. *Väljaande nimi* aitab tuvastada, millisest väljaandest separaat pärineb, ilmumisaasta näitab väljaande väljaandmise aastat, millest separaat ilmus. *Väljaande tüüp* näitab, millist tüüpi väljaandest separaat on (nt ajaleht, ajakiri, jätkväljaanne, raamat) ning aitavad ülesande täita vastes, kui palju separate ilmus erinevatest väljaannetes. *Aastaga samasus* annab ülevaate, kas separaat ilmus väljaandega enne, samal ajal või hiljem. *Seeria* määrab, millises sarjas separaat ilmus. *Märkuste* osas kogusin teavet separaatide võõrkeelsete kokkuvõtete kohta ning *separaatide nimetused* annavad ülevaate erinevatest nimetustest, mida kasutatakse separaatide kirjeldamisel.

Järgmise käiguna hakkasin ESTERist leitud kogumit läbi töötama, sortides välja mitte sobivad separaadid. Sobivad kandsin kirje haaval loodavasse tabelisse. Separaatide kogumisel lähtusin Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia nimestiku koostamisel kasutatud kriteeriumitest (Annus, 1994: 419), seega tabelisse kogusin ainult need separaadid, mille maht on vähemalt viis lehekülge ning mis vastavad järgmistele tingimustele: need on eestikeelsed väljaanded, kus eesti keel moodustab enamus trükise tekstist, ning juhul kui trükises on võrdselt paralleeltekst eesti- ja võõrkeeles, siis see arvestatakse eestikeelse trükisena.

Separaadid ilmusid artiklitenä ajakirjanduses, jätkväljaannetes ja raamatutes. Selleks, et teada saada nende jagunemine väljaannete vahel, märkisin tabelisse iga tabelisse lisatud separaadile, millisest väljaandest ta pärit on. Et oleks analüüsimisel lihtsam, siis andsin igale väljaandele oma koodi (A1 – ajaleht; A – ajakiri; J – jätkväljaanne; R – raamat).

Võimalikult täpsete andmete saamiseks jagasin tabelisse separaadi kirjest saadud andmed parameetrite järgi ehk kirje element haaval jaotama vastavasse kategooriatesse. Andmete kogumiseks ESTERi kataloogist kasutasin kopeerimis- ja kleepimis võtet (*copy & paste*). See tähendab, et võtsin kirje elemendi, nagu nt autor, pealkiri ja ilmumisaasta, otse ESTERist ja kleepisin Exceli tabeli vastavasse veergu. See meetod võimaldas kiirendada andmete sisestamist tabelisse, säilitades samas nende muutumatuse, täpsuse ja usaldusväärsuse.

Vali kirje

Pealkiri **Rootsi aja kajastus eesti rahvamälestustes / R. Põldmäe**
 Autor Põldmäe, Rudolf, 1908-1988, autor
 Ilmunud Tartu : Eesti Rahvaluule Arhiiv, 1940 (Tartu : Postimees)
 Kirjeldus 11 lk. : fot. ; 23 cm
 Püsiliik https://www.ester.ee/record=b1132064*est

TÄISTEKST Eesti Kirjandusmuuseumi repositooriumis KIVIKE
 TÄISTEKST (ligipääs TÜ kasutajatele)
 TÄISTEKST RR arhiivis DIGAR

Eksemplarid **Täiskirje** MARC kuva Lisainfo

ISBN 9789916682579 (pdf)
 Märkused Bibliograafia lk. 11
 Elektrooniline reproduktsioon. Tartu : Eesti Kirjandusmuuseum, 2022
 Aratrükk: Eesti ajalugu III, 1940
 Elektrooniline reproduktsioon. Tartu : Tartu Ülikooli Raamatukogu, 2022. 9789916682579 (pdf)

Märksõnad rahvapärismuusika
 eesti
 Rootsi aeg
 Põhjasõda, 1700-1721
 separaadid

UDK 398 (=511.113) (0.036.6)

Pilt 1. Separaadi kirje ESTER kataloogist (Autori kuvatõmmis)

Suuremad linnad, *Tartu* ja *Tallinn* (ilmumise ja trükikohad), tähistasin andmesisestamisel numbritega 1 ja 2. Juhul kui mingi parameetri kohta teave puudus, siis lahtrit tühjaks ei jätnud. Näiteks, kui autor puudub, siis märkisin lahtrisse *autorita*, ilmumiskoha ja trükikoha puudumisega tähistasin tähega *S*. Selline lähenemine lihtsustab andmete analüüsi käiku, et saada tulemustest ülevaatlikum pilt.

AUTOR	TEINE AUT. KOLMAS AUTOR	PEALKIRI	ILMADHT
Ambur, Paul		Henrik Visnapuu isamaalüürkast / Paul Ambur	15
Liidak, Kaarel		Mõtteid eesti rahvuslikust ideoloogiast / K. Liideman	1 Üliõpilasselts Liivika
Autorita		Riia Eesti Üliõpilaste Seltsist Liivikasse / koostanud E. S. Toppa	1 Liivika
Indreko, Richard		Pronksiaja asulaleid Aavas / R. Indreko	1 EÜS Põhjala
		Pronksiaja asulaleid Aavas / Richard Indreko	
Indreko, Richard			15
Luha, Artur		Üliõpilaskonna loomise püüdeid eesti üliõpilasorganisatsiooni	15
Rumma, Jaan		Mõtteid üliõpilasorganisatsioonidest ja nende ülesandest / J.	15
		Tartu üliõpilasolu / Ilmar Tõnisson	
Tõnisson, Ilmar			15
Krepp, Endel		Teakstiltõõstus Eestis / E. Krepp	25
Horm, Arvo		Kavamajandus ja ühistumajandus : with English summary: Pla	1 Tartu Ülikooli Ühistegevuse Selts
Järvesoo, Eimar		Rootsi põllumajandusliku ühistulikumise organisatsioon ja viit	1 E. Järvesoo
Autorita		Juhiseid masina- ja turbaühingutele / (saatesõna: A. Eckbaum)	2 Ühistegevustrükikoda
Käspre, Ants		Pilte Leedu põllumajandusest ja ühistegevusest / A. Käsebier	25

Pilt 2. Lõige töö autori Exceli tabelist üks jaotus (Autori kuvatõmmis)

Kuna tegemist on suuremahuliste andmetega ning väga detailsetega, siis tuli teha valminud andmekogumile mitu läbivaatust andmekontrolliks, et see oleks võimalikult veatu ja usaldusväärne.

Viimasena kasutasin enda loodud Exceli tabelit separaatide andmete analüüsimiseks, et täita püstitatud ülesanded, selgitamaks välja separaatide koguarvukust, nende jaotumist väljaannetes (ajakirjad, jätkväljaanded, raamatud) ning anda ülevaade separaatide jaotumisest parameetrite järgi.

3. ANDMETE ANALÜÜS

Käesolevas peatükis keskendun Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsete separaatide andmekogumi analüüsimisele. Analüüsi eesmärk on selgitada välja separaatide koguarvukus, nende jaotumine väljaannete vahel ning nende omadused. Tulemuste analüüs aitab täita lõputöö eesmärgid ja püstitatud ülesanded, andes ülevaate Eesti Vabariigi ajal ilmunud eestikeelsete separaatide levikust ja andmekogumi olemusest.

Andmete analüüs toimus järgmiselt: andmete analüüsimiseks kasutasin statistilist andmeanalüüsi, sealhulgas sageduste ja protsentide arvutamist, et saada ülevaade separaatide jaotumisest erinevates kategooriates. Lisaks kasutasin rühmitamise ja võrdlemise meetodeid, et analüüsida, kuidas separaadid jagunevad ajakirjanduse, jätkväljaannete ja raamatute vahel ning millised on nende peamised omadused erinevate parameetrite järgi. Tulemuste esitlemiseks esitasin andmed separaatide kohta tulpdiagrammidena, mis võimaldavad selgust, visuaalset esitust ning lihtsat võrdlust erinevate separaatide kategooriate või ajaperioodide vahel (Õunapuu 2014: 183). Tulpdiagrammid võimaldavad hõlmata suurt hulka separaatide andmeid struktureeritult ja ülevaatlikult (Õunapuu 2014: 183).

3.1 Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsed separaadid

Analüüsi käigus leidsin 2129 Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelset separaati. Separaadid pärinesid 210 erinevast väljaandest (vt Lisa 1) ning olid kirjutatud 527 autori poolt, kusjuures 98 autorit olid märkimata. Järgnevalt annan ülevaate analüüsikäigus saadud tulemustest.

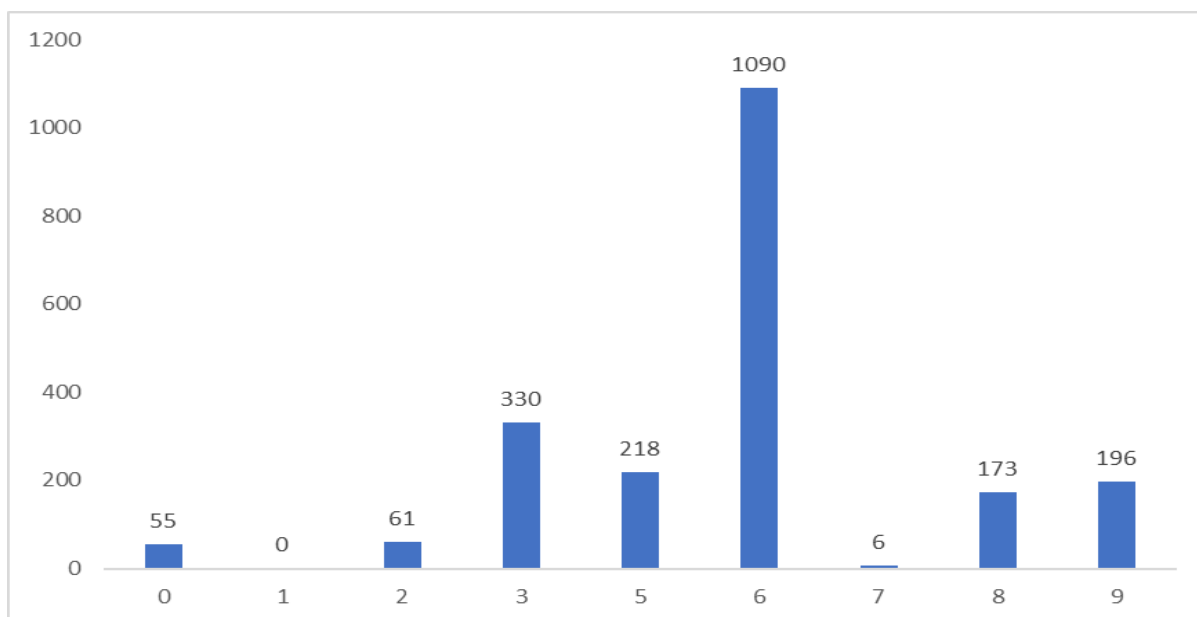
3.1.1 Liigid

Analüüsides *Universaalsel Detsimaalklassifikatsioonil* (UDK) põhinevaid separeate, saab järeldada (Joonis 1, vt lk 18), et kõige enam äratrükke leidub rakendusteaduste valdkonnas (UDK 6), moodustades andmekogumis 1090 ehk 51% kõigist separaatide arvust. Liigi 6 all jagunevad

need suhteliselt võrdselt põllumajanduse ja meditsiini valdkondade vahel. Märkimisväärne osa separaatidest on ilmunud meditsiiniajakirjast *Eesti Arst* ja põllumajandusalasest väljaandest *Agronomia*. Suuruselt teise grupi moodustavad ühiskonnateaduste valdkonna separaadid (UDK 3), mida leidub 330. Liik 3 on esindatud äratrükidega väljaannetest, mis käsitlevad ühiskonnaga seotud teemasid nagu näiteks haridus, õigusteadus, rahvapärimus. Ühiskonnateaduste valdkonnast võiks esile tuua eestikeelse etnoloogia-alase jätkväljaande *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamatu*, ning juriidilise ajakirja *Õigus*. Just nendest kahest väljaandest ilmus selles valdkonnas kõige enam separate.

Enam-vähem võrdselt separate ilmus loodus- ja täppisteaduste (UDK 5)–218, geograafia ja ajaloo (UDK 9)–196 ning filoloogia ja ilukirjanduse valdkonnast (UDK 8)–173. Loodus- ja täppisteaduste valdkonna hulka kuuluvatest väljaannetest ilmus separate näiteks sellistel teemadel, nagu loodusteadus, keskkonnateemad, loodusvaatlused ja bioloogilised uurimused. Enim ilmus selle valdkonna äratrükke ajakirjast *Eesti Loodus*, mille separaatide teemad ulatuvad loodusteadustest ja geoloogiast kuni ornitoloogia ja meteoroloogiani. Veel ilmus märkimisväärne arv selles valdkonnas jätkväljaandest *Tartu ülikooli juures oleva Loodusuurijate Seltsi aruannetest*, millest ilmunud separate hõlmavad mitmekesiseid teemasid, alates geoloogilistest uuringutest ja looduslikest objektidest kuni loomastiku, taimestiku ning keskkonnamõjude uurimiseni. Näiteks on ilmunud nendes kahes eelmainitud väljaandes 1933. aastal ilmunud separaat, mis koosnes Robert Voore (Vinkel) *Andmeid Eesti aerjalaliste (Copepoda) kohta* ja Harald Habermanni, Aleksander Määra, Kaarel Leiuse (Karl Zolk) *Mardikaliste esmasleide Eestis*. Liik 9 (UDK 9) on esindatud 196 eraldi trükisega. Enamik geograafia ja ajaloo valdkonda kuuluvaid separate on ilmunud Eesti maateadust ja ajalugu kirjeldavatest maakondlikest koguteostest *Eesti*. Samas aga liigi 8 all olevad väljaanded hõlmavad mitmesuguseid teemasid, alates kirjandusest ja keelest kuni kultuuriliste valikuteni. Näiteks sisaldavad A. Kitzbergi lastenäidendite kogumikust ilmunud eraldi trükised mitmekesiseid lasteetendusi, pakkudes meelelahutust ja õpetlikke lugusid. Ajakirjadest *Eesti Keel* ja *Eesti Kirjandus* ilmunud eraldi trükised käsitlevad laia valikut uurimusi ning teadustöid seoses eesti keelega ja mitmekülget valikut uurimusi ning teadustöid erinevatel teemadel seotud Eesti ajaloo, kultuuri ja keelega, samal ajal kui *Eesti kirjanduse ajalugu III* annab ülevaate Eesti kirjanduslugu mõjutanud arengutest.

Mitte palju, kuid siiski leidis separate liigist 2 (UDK 2) (Religioon. Teoloogia)–61 ning 0 (Teaduse ja kultuuri üldküsimused), 55. Liik 1 (Filosoofia. Psühholoogia) temaatikat käsitlevaid separate ei esine kahjuks ühtegi.

Joonis 1. Separaatide valdkonna jaotus UDK alusel

Kokkuvõttes saab nentida, et separaatide suurem levik toimus rakendusteaduste valdkonnas, koguarvust 51%, mis on üsna märkimisväärne. Esile võib tõsta siinkohal UDK 1 ehk filosoofia ja psühholoogia valdkonna, mille alt ei ilmunud ühtegi separaati.

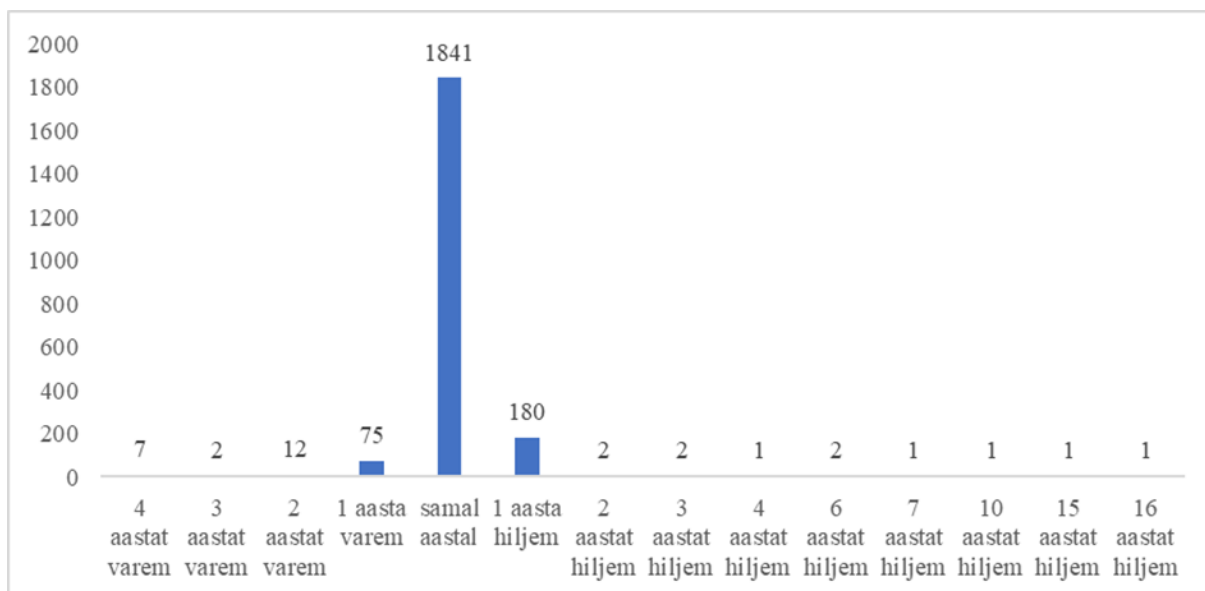
3.1.2 Ilmumisaastad

Selles alapeatükis annan ülevaate separaatide ilmumise ajast (Joonis 2, vt lk 19) ja separaatide jaotusest ilmumisaasta lõikes (Joonis 3, vt lk20).

Ülesande käigus analüüsisin separaatide ilmumise aegu ning võrdlesin neid vastava väljaande ilmumise ajaga. Siinkohal on oluline mainida, et kuna separaat on jadaväljaandes või kogumikus ilmunud artikkel eraldi trükisena (Raamatukogusõnastik, 2024), siis ei pruukinud separaat ilmuda samal ajal väljaandega, milles see ilmunud on.

Joonis 2 (vt lk 19) näitab, et 86% (1841) juhtudest kattusid separaadi ilmumise ja väljaande ilmumise aeg. Väljaandest aasta varem ilmunud separaate esines 75 korral ning aasta hiljem 180. Aasta varem ilmus separaate kõige enam sarjast *Eesti* koguteosest *Läänemaa* (11) ja aasta hiljem ajakirjadest *Eesti Keel* (25) ning *Agronoomia* (16). Kaks kuni neli aastat varem ilmus kokku 21 eraldi trükist. Näiteks seitse separaati ilmus neli aastat varem sarjast *Eesti* koguteosest *Viljandimaa: maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus*, kus käsitletavateks teemadeks

olid Viljandimaa antropoloogiline ülevaade, taimkatte mitmekesisus, muinasaeg, aluspõhi ja pinnakate, rahvuslik ülevaade ning keel. 2 kuni 4 aastat hiljem ilmunud äratrükke oli kokku 5. 15 aastat hiljem ilmusid näiteks Jakob Hurda poolt kirjutatud *Setukeste elukohad ja arv* raamatust *Setukeste laulud*, mis on trükitud Helsingis ja 16 aastat hiljem Ants Piibu poolt ilmunud isiklikud mälestused *Võitluses vabaduse eest 20. a. tagasi: isiklikke mälestusi* raamatust *Iseseisvuspäevilt*“.

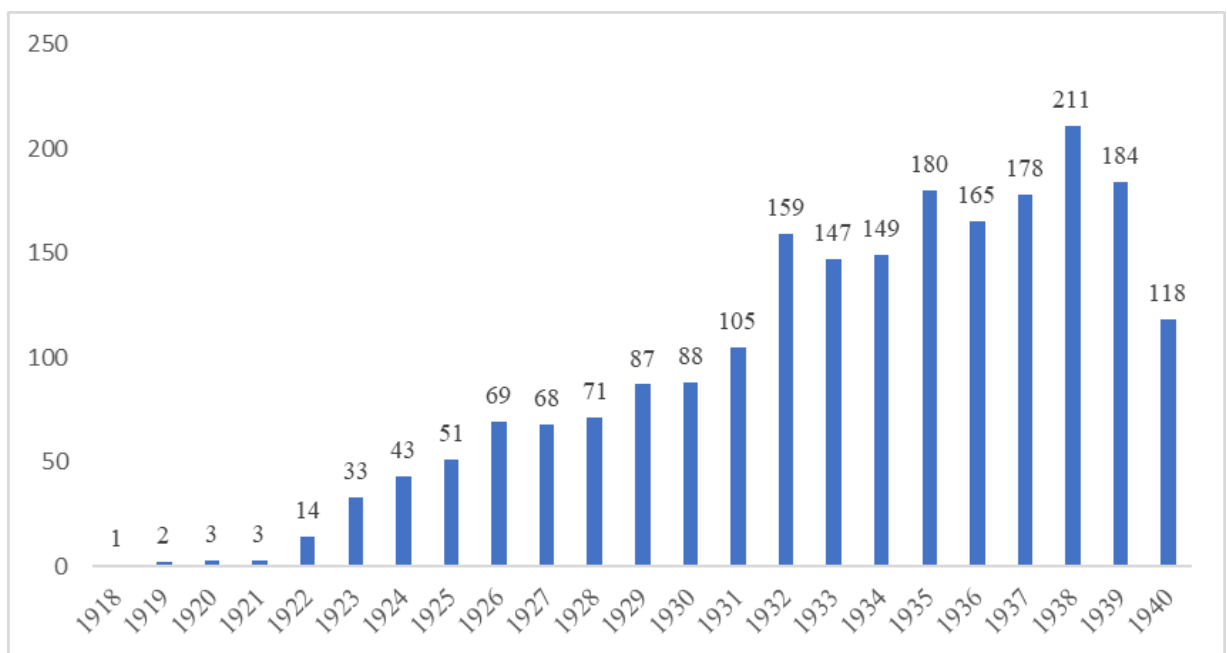

Joonis 2. Separaatide ilmumise aeg

Joonisel 3 (vt lk 20) annan ülevaate separaatide ilmumisest aastate kaupa. Enim, kokku 211, on separaate ilmunud aastal 1938. Sel aastal domineerisid trükiste hulgas eelkõige põllumajanduslik ajakiri *Agronomia* ja meditsiiniajakiri *Eesti Arst*, moodustades kokku 22% nimetatud aastal ilmunud separaatidest. Veidi vähem, kuid siiski märkimisväärselt, on ilmunud eraldi trükiseid aastatel 1935 (180), 1936 (165), 1937 (178) ja 1939 (184). Need kuuluvad peamiselt rakendusteaduste valdkonda, seostudes põllumajanduse, meditsiininduse ja metsandusega. Nimetatud aastatel on enim separaate ilmunud ajakirjadest *Agronomia*, *Eesti Arst* ja jätkväljaandest *Eesti metsanduse aastaraamat*. Märkimisväärne arv ilmus näiteks veel ajakirjadest *Eesti Loodus*, *Eesti Rohuteadlane*, *Eesti Loomaarstlik Ringvaade*, *Eesti Keel* ja sarja *Eesti koguteostest*. Äratrükke ilmus veel teaduse ja kultuuri-, religiooni- ja ühiskonnateaduste valdkonnast. Nelja-aastase perioodi jooksul, aastatel 1931 kuni 1934, ilmus aastas üle saja separaadi. Kõige enam ilmus sel perioodil äratrükke ajakirjadest *Agronomia*, *Eesti Arst*, *Usuteaduseline/Usuteaduslik Ajakiri*. Esile saab tuua veel eraldi trükiste arvude poolest jätkväljaanded *Eesti metsanduse aastaraamat*, *Tartu Ülikooli juuresoleva Loodusuurijate Seltsi aruanded*, *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat* ning teose „*Kultuuri ja teaduse teilt*“. Aastatel

1922 kuni 1930 ilmus aastas alla saja separaadi. Kui 1922. aastal ilmus neid vaid 14, siis 1930. aastaks oli see arv juba 88. Valdkonnad ei erine oluliselt varasematest aastatest, silma paistavad taas ajakirjad *Eesti Arst* ja *Agronoomia*. Lisaks on esindatud veel sellised ajakirjad nagu *Loodus*, *Ajalooline Ajakiri*, jätkväljaanne *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat*, sari *Eesti*.

Kõige vähem ilmus separate vabariigi algusaastatel 1918–1921, mis on ootuspärane, arvestades toleaegeid poliitilisi olusid ja ebastabiilsust. Sel ajavahemikul ilmus kokku 9 separaati, aastas 1 kuni 3. Näiteks 1918. aastal ilmus vaid üks, milleks on ajalehest *Eesti Teataja* pärit äratrükk *Ajutise Töö- ja Talurahwa Walitsuse ja Eesti Töörahw ja Sõjawäelaste Nõukogu ja Täidesaatwa Komitee määrused maa asjus j.m. Nr. 1*, mis sisaldab erinevaid määrusi ja käsukirju seoses maa-asjadega. Aastatel 1919–1921 erinevates väljaannetest ilmunud separaadid hõlmavad erinevaid teemasid alates keeleõpetusest, Setumaa eluolust ja Narva ajaloo kuni talviste olude, uuema eesti luule analüüsi ning kuulipilduri käsiraamatuni.

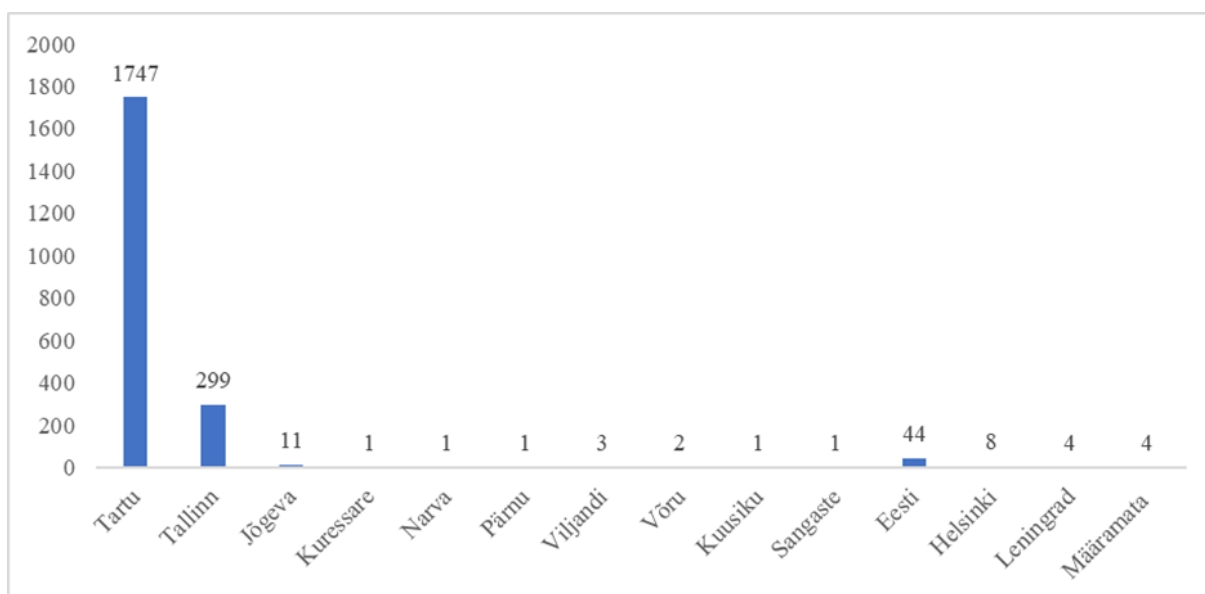

Joonis 3. Separaadid ilmumisaastate lõikes

Joonisel 3 kujutatud separate ilmumise dünaamika näitab, et mõned aastad olid separate avaldamise osas produktiivsemad kui teised. Vabariigi algusaastatel (1918–1921) on separate tootlikkus väga madal. Ent alates 1922. aastast toimub märkimisväärne hüpe, hoides kasvutrendis stabiilset joont kuni 1930. aastani, mil ilmus kokku 524 separaati. Vabariigi teise poole jooksul (1931–1939) ilmub aastas juba üle saja separaadi, kokku kolm korda rohkem kui esimesel poolel – 1478.

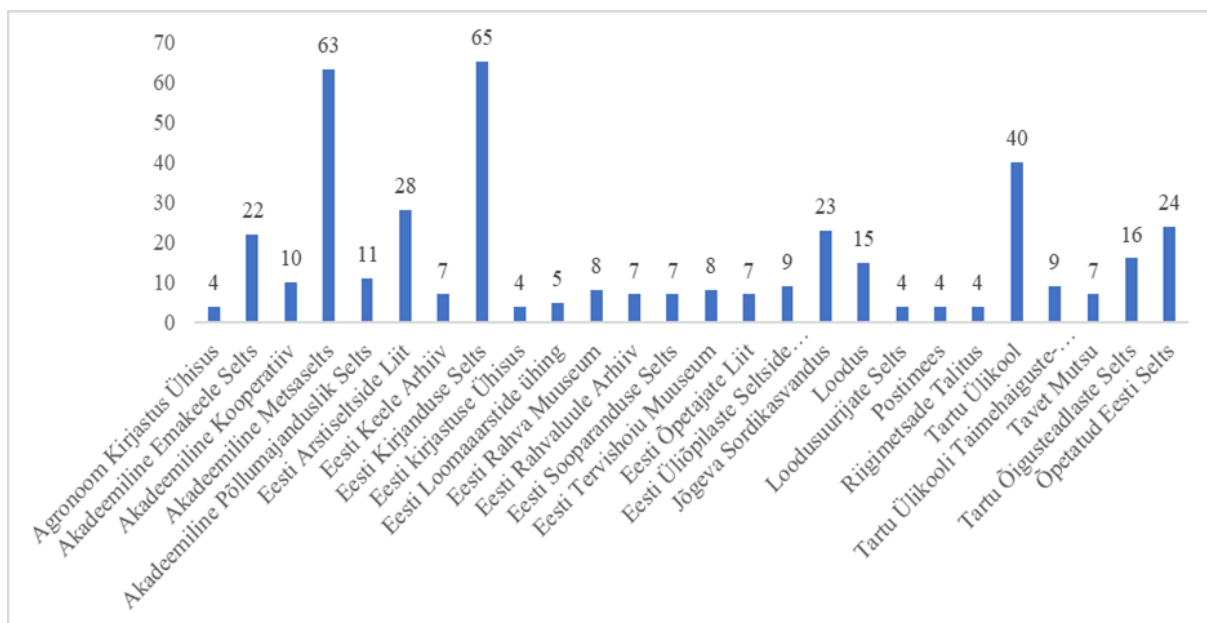
3.1.3 Ilmumis- ja trükikohad, kirjastajad, trükikojad

Kuna suuremad trükikojad tegutsesid Tallinnas ja Tartus, on enim separate ilmunud just nendes linnades. Joonisel 4 on toodud ka väiksemad kohad, kus on välja antud peamiselt piirkondlikest väljaannetest separate (nt Kuressaare päevalehest *Meie Maa* Aleksander Paldorki *Eestist Egiptusse: reisumärkmeid: 1939*). Mõned äratrükid (kokku 12) on ilmunud ka Helsingis ja Leningradis (Sankt Peterburg). 44 juhul oli ilmumiskohaks märgitud lihtsalt Eesti, ühel juhul Venemaa ning viiel separaadil ilmumiskohta mäрге puudus.

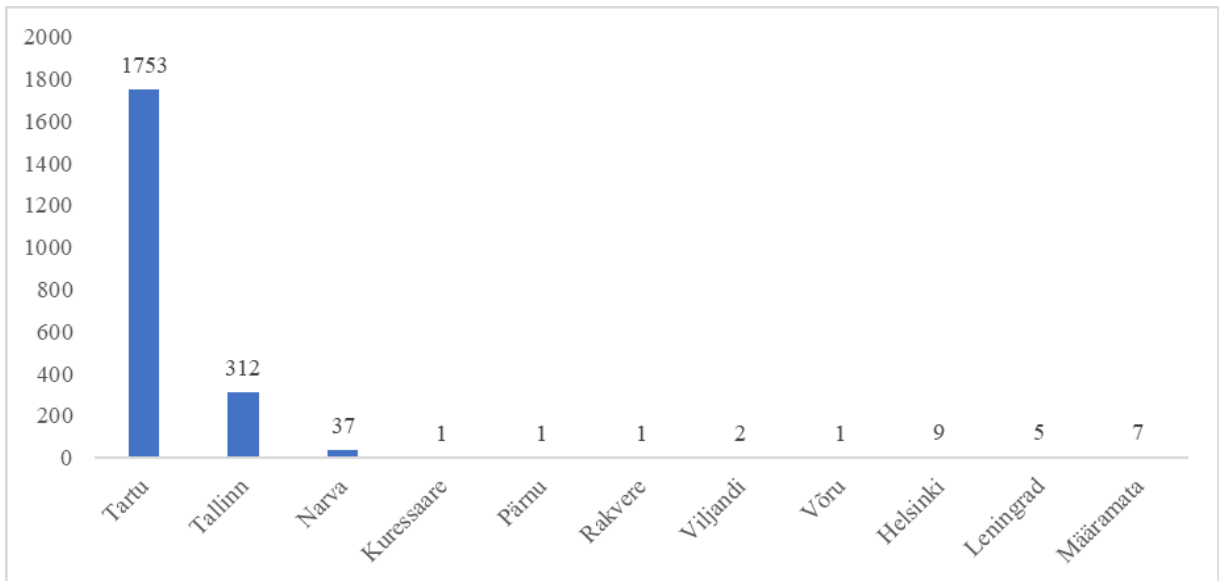
Joonis 4. Separaatide jagunemine ilmumiskoha järgi

Erinevaid kirjastajaid, kelle väljaantud separate nimekirjast võib leida, on kokku 161. Joonisel 5 (vt lk 22) on välja toodud need kirjastajad, mis esinevad enam kui kolmel korral. Esile tõuseb kirjastajana Akadeemiline Metsaselts, mille poolt välja antud separate on 63. Akadeemiline Metsaselts andis välja jätkväljaannet *Eesti metsanduse aastaraamat*, mis käsitles erinevaid metsandusteemasid. Eelnimetatud kirjastuse trükiseid trükiti Tartus ning enim separate sellest kirjastusest ilmus 1935. aastal. Kirjastuselt Eesti Kirjanduse Selts on separate 65, millest valdav osa on sarjast *Eesti ilmunud koguteoset Saaremaa: maateaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus*. Raamat annab ülevaate Saaremaa geograafiast, geoloogiast, maavaradest, põllumajandusest, metsandusest, kalandusest, ajaloost ning kultuuriloost. Kolmandana joonistub välja kirjastus Tartu Ülikool 40 separaadiga, millest enam on antud välja Tartu Ülikooli jätkväljaandest *Acta et Commentationes Universitatis Dorpatensis (A, B, C)*. Ilma kirjastuse nimeta (määramata) märgitud separate on 1530.

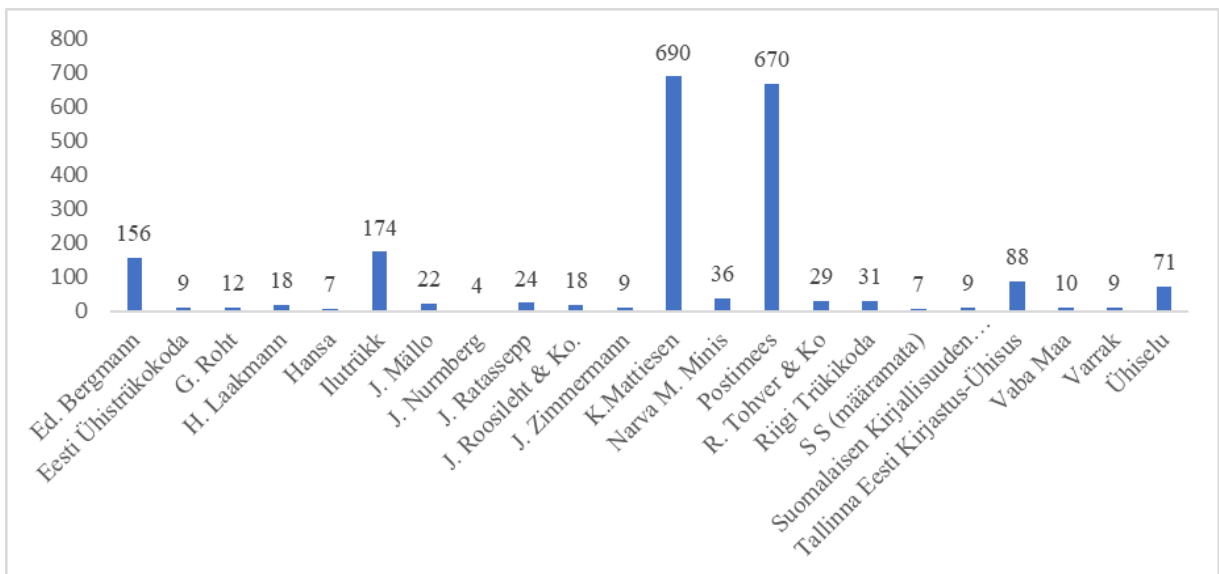
Joonis 5. Separaatide jagunemine kirjastajate järgi

Separaatide trükikohana domineerivad Tartu ja Tallinn (Joonis 6, vt lk 23), kus Tartu trükikodades trükiti 1753 (82%) ja pealinna trükikodades 312 (15%) separaati. Viis enam esindatud Tartu trükikoda on: K. Mattiesen 690, Postimees 670, Ilutrükk 174, Ed. Bergmann 156, J. Mällo 22. Tallinna trükikodadest on viis esimest: Ühiselu 71, Tallinna Eesti Kirjastus-Ühisus 88, Riigitrükikoda 31, J. Ratasseppe 24, R. Tohver & Ko 29. Narvas trükiti kokku 37 separaati, millest 36 M. Minsi trükikojas ja 1 Narva Kirjastusühisuse omas. Viljandi trükikodadest (E. Hundi (1) ja J. Nurmbergi (3)), ilmus kokku neli separaati. Lisaks trükiti üks separaat nii Kuressaares (J. Treufedt ja A. Kallus) kui ka Võrus (V. Pohlak). Separaate ilmus ka Eestist väljastpoolt: Soomes Suomen Kirjallisuuden Seuran kirjapainon OY (9) ja Leningradis (Eesti Tööraha Ülikool, Komitern, Külvaja) (5).

Joonis 6. Separaatide jagunemine trükikoha järgi

Enim separate trükiti Tartus trükikojas K. Mattiesen (Joonis 7), kokku 48 erinevast väljaandest (nt *Usuteaduseline Ajakiri*, jätkväljaanne *Tartu Ülikooli juures oleva Loodusuurijate Seltsi aruanded*, ajakiri *Eesti Arst* jt), millest äratrukke ilmus 690. Tartu Postimehe trükikojast on nimekirjas 670 eraldi trükist.

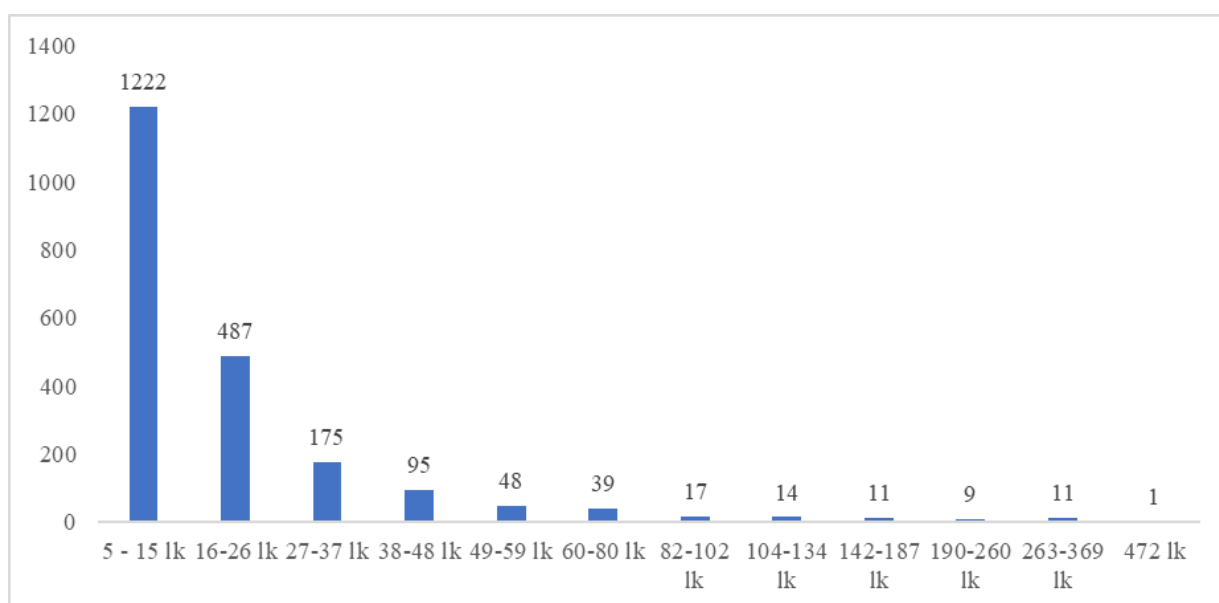
Joonis 7. Separaatide jaotus trükikoja järgi

Kokku oli erinevaid trükikodasid 50, millest rohkem kui pooled trükikojad kajastuvad joonisel 7. Kokkuvõtvalt võib öelda, et separate trükikohad ja kirjastused olid valdavalt suuremates linnades nagu Tallinn ja Tartu. Neis linnades asusid ka enamik trükikodasid.

3.1.4 Mahud, trükikordused, autorid, võõrkeelsed kokkuvõtted, sarjad

Alljärgnevalt antakse ülevaade separaatide mahust, trükikordusteest ja autoritest, samuti separaatidest, millel on võõrkeelne kokkuvõte, sarjadest, kust separaadid pärinesid, ning ülevaade sellest, mitut erinevat terminit on mõiste *separaat* asemel ESTERis kasutatud.

ESTER kataloogis on toodud lehekülgede arv vastavalt separaadis märgitud lehekülje numbrile, nurksulgudega on eraldatud nummerdamata lehekülgede arv. Selles töös on kõik leheküljed kokku arvestatud. Selgus, et enim esines 5–15-leheküljelisi separaate (Joonis 8), mis moodustasid koguarvust 1222. Näiteks 56% ajakirjast *Agronomia* ilmunud separaatidest on 5–15 leheküljelised ning ligi pooltest separaatidest ka ajakirjast *Eesti Arst*. Järgmine lehekülgede arvude vahemik oli 16–26, kus esines kokku 487 separaati. Üks mahukamaid oli 472 leheküljeline, mis ilmus 1922. aastal ajakirjast *Eesti Arst* 1922. aastal *Eesti Arstide Kongress Tartus 2. - 4. detsembril 1921. a.: kongressi pääsekreteri Dr. med. S. Talvik'u kokkuvõte*, autori nimi oli märkimata.

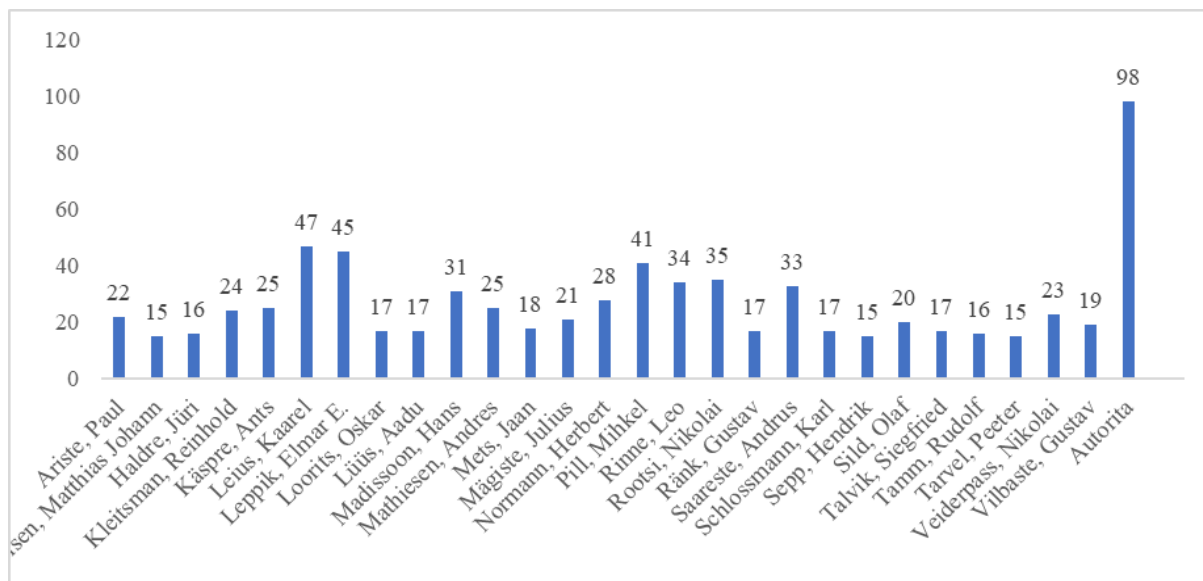

Joonis 8. Separaatide jaotus lehekülgede järgi

Analüüsidest separaatide trükikordust, tuli välja, et kogu leitud separaatide hulgas esines vaid kaks kordustrukki. Üks neist on 1934. aastal ilmunud aiandus-mesinduse kuukirjast *Aed*, pealkirjaga *Eesti taru* ning teine 1931. aastal ilmunud Richard Klesmenti 32-leheküljeline *Marjaaed* raamatust *Aiatöö õpetus: köögivilja-, puuvilja- ja marjakasvatust*. Lisaks leiti üheksa täiendatud trükki.

Separate ilmus 527 autori poolt, 98 separaadil autorit märgitud ei olnud. Joonisel 9 (vt lk 25) on välja toodud autorid, kelle poolt ilmus vähemalt 15 separaati. Kõige rohkem separate on ilmunud autoritelt nagu Kaarel Leius (47), Elmar E. Leppik (45), Mihkel Pill (41), Nikolai Rootsi (35), Leo

Rinne (34), Andrus Saareste (33) ja Hans Madissoon (31). Üle poolte autoritest on avaldatud üks kuni kolm separaati.

Joonis 9. Separaatide autorid

Kuna üheks suuremaks separaatide levitajaks oli just Eesti Vabariigi (1918–1940) ajal välja kujunenud võimekas uurijaskond, kes oma teaduslikku tööd usinasti jagada soovis (Eesti raamat, 1978: 192), siis võib oletada, et võõrkeelsed kokkuvõtted aitasid teadlastel oma ideid rahvusvahelisse teaduskäibesse viia. Mida saab välja lugeda ka analüüsitulemustest. Nimelt 38% kogu separaatidest oli varustatud võõrkeelse kokkuvõttega, millest pooled olid saksakeelsed. Saksa keel oli tol ajal eelistatud teaduskeel (Möldre, 2018: 39), seega oli tulemus ootuspärane, sest enamuse separaatidest ilmus teaduslikest väljaannetest ja erialalistest ajakirjadest. Lisaks leidis märkimisväärne arv separaate ingliskeelsete (190) ja prantsuskeelsete kokkuvõtetega (90). Kokkuvõtted olid esindatud ka rootsi, esperanto, ladina, soome, vadja, vene ja läti keeles. Näiteks leidis üks separaat, millel oli kokkuvõte esperanto keeles, milleks oli 1934. aastal ajakirjast *Eesti muusika almanak* ilmunud Herbert Tampere *Mõningaid mõtteid Eesti rahvaviisist ja selle uurimismeetodist*. Mõnel juhul esines ka eraldi trükiseid, kus osa tekstist või rööptekst oli võõrkeeles.

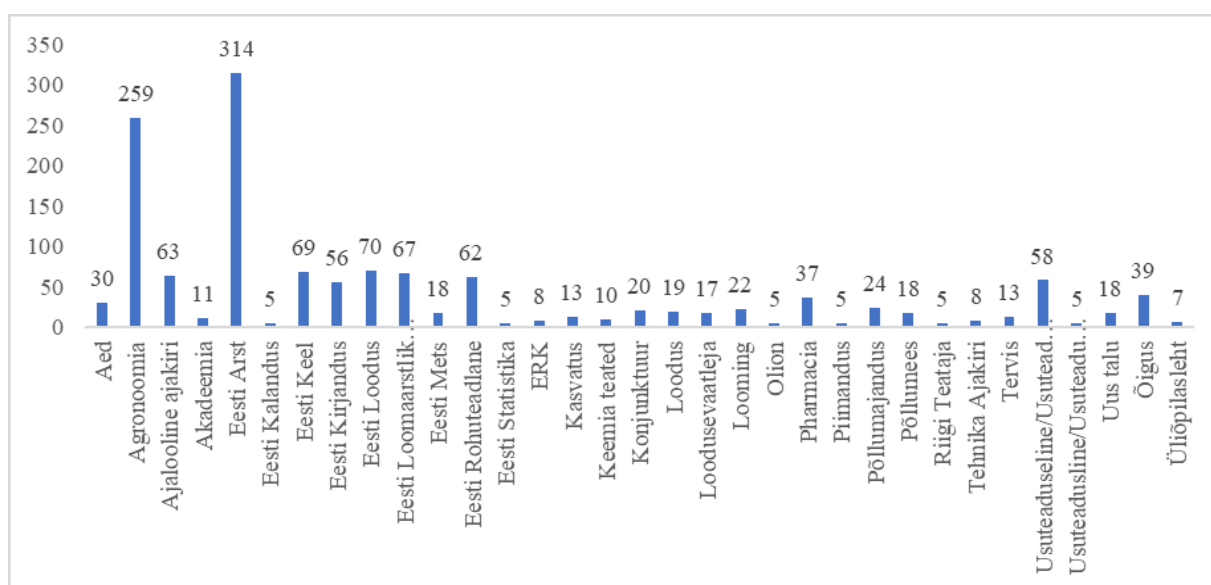
Separaadid kuulusid ka erinevatesse seeriatesse. Oli äratrükke, mis olid ilmunud mitmes erinevas sarjas. Kokku oli 90 erineva nimetusega seeriat, milles ilmus 507 erinevat separaati. Kõige rohkem separaate pärines *Riigi Katseasjanduse Nõukogu toimetiste* seeriast (134), järgnesid *Tartu Ülikooli Taimehaiguste-katsejaama teated* (71) ja *Jõgeva Sordikasvanduse toimetused* (63).

Separaadi nimetamisel oli kasutatud kõige sagedamini sõna *äratrükk* (2049). Sõna *separaat* oli kasutatud vaid 74 korral. Lisaks esines veel muid nimetusi nagu *eraldine äratõmme*, *eritrükk* ja *osaline äratrükk*.

3.2 Ajakirjandusest ilmunud separaadid

Siin annan ülevaate ajakirjandusest ilmunud separaatidest. Ülevaade hõlmab nende arvu, jaotust valdkondade kaupa (liik), ilmumist ilmumisaastate lõikes ning produktiivsemaid autoreid.

Analüüsi käigus sain tulemuseks 72 erineva nimetusega ajakirja ja 8 ajalehte (vt Lisa 1), millest ilmus kokku 1451 separaati, moodustades 68% kõigist separaatidest. Joonisel 10 on esitatud 33 ajakirja, millest ilmus vähemalt viis eraldi trükist. Saadud tulemuste põhjal on näha, et enim separate ilmus eestikeelsest teaduslikust meditsiiniajakirjast *Eesti Arst* (314) ja põllumajandusajakirjast *Agronomia* (259). Nende kahe ajakirja separaatide arv moodustab märkimisväärse osa (40%) kõigist perioodilistest väljaannetest ilmunud separaatidest. Lisaks on pärit suur hulk separate ka teistest erialajakirjadest, nagu *Eesti Loomaarstlik Ringvaade*, *Eesti Keel*, *Eesti Loodus*, *Eesti Rohuteadlane* ja *Ajalooline Ajakiri*, kus kõigis ilmus üle 60 separaadi. Olulistena võib välja tuua veel *Usuteaduseline/Usuteaduslik Ajakiri* (58), *Eesti Kirjandus* (56), *Õigus* (39), *Pharmacia* (37) ja *Aed* (30). Üks kuni neli äratrükki ilmus 47 (vt Lisa 1) erinevast perioodilisest väljaandest, sealhulgas ametkondlikest, erialasest, kultuurilisest, meelelahutuslikest, haritlastele, naistele ja noortele suunatud perioodikast, mis käsitlesid üldteadmisi, usuteemasid, ühiskonnaelu, põllumajandust, meelelahutust, eesti keelt, looduskaitset jne.

Joonis 10. Ülevaade ajakirjandusest, millest separaadid ilmusid

Jooniselt 10 nähtub, et 40% kõigist perioodilistest väljaannetest ilmunud separaatidest on pärit ajakirjadest *Eesti Arst* ja *Agronomia*. See näitab nende kahe ajakirja olulist rolli eesti trükisõnas ning nende teemade, nagu meditsiin ja põllumajandus, olulisust tollases ühiskonnas.

Ajakirjad *Eesti Arst* ja *Agronomia* olid mõlemad erialased ajakirjad. *Eesti Arst* oli meditsiiniline kuukiri, *Agronomia* aga põllumajandusalane. *Eesti Arst* (1922–1940) asutati Tartus Eesti Arstideseltsi Liidu poolt ning trükikodadeks olid K. Mattiesen (aastatel 1922–1927 nr 3) ja Postimees (1927 nr 4–1940 nr 10). Nagu eelnevalt mainitud, siis tegemist oli arstiteaduselise kuukirjaga, mis teadaolevalt oli Eesti esimene eestikeelne teaduslik meditsiiniline ajakiri. Ajakirjast *Eesti Arst* ilmunud separaadid, mida leidis kokku 314 (44 neist *Eesti Arsti* lisadest), kajastavad mitmesuguseid meditsiiniga seotud teemasid. Näiteks mõned artiklid keskendusid mitmetele nakkushaigustele nagu tuberkuloos, difteeria ja gripp, uurides nende levikut ja tõrjemeetodeid. On separaate, mis uurivad erinevaid raviviise ja teraapiavõimalusi epilepsia, südamehaiguste, vähi ja närvihaiguste kohta. Esineb äratrükke, mis panevad rõhku erinevatele diagnostilistele meetoditele nagu röntgendiagnostika ja laboratoorsed uuringud, mis aitavad haigusi diagnoosida ja jälgida. Mõned eraldi trükid käsitlevad tervishoiu korraldamise küsimusi, sealhulgas kooli- ja rahvatervise ning üldist hügieeni- ja tervisealast haridust. Lisaks konkreetsetele teemadele käsitleti ka meditsiiniuuringute metoodikat, kohtuarstlikke uuringuid ja eksperimentaalset farmakoloogiat. On ka neid separaate, mis keskenduvad arstiteaduse ajaloole, arstide elule ja tööle ning meditsiinilisele haridusele Eesti kontekstis.

Kõigi nende separaatide taga on 59 autorit, autoriteks erinevad arstid ja meditsiiniteadlased. 19 separaati oli autorita. Suuremateks panustajateks separaatide väljaandmisel olid oma eriala spetsialistid Herbert Normann (28) ja Reinhold Kleitsman (22). Herbert Normanni poolt välja antud separaatides (28) käsitletakse mitmeid olulisi teemasid, alates Tartu Ülikooli arstiteaduskonna ajaloost kuni meditsiinipraktikani erinevates riikides. Tema artiklid hõlmavad mitmesuguseid teemasid, nagu näiteks arstiteaduse-ajalugu Tartu Ülikoolis, sünnitusabi areng Prantsusmaal, keskaegne araabia meditsiin ning arstivanne ja selle ajalooline kujunemine Tartu Ülikoolis. Kolmel tema eraldi trükisel esines ka kaasautor, näiteks *Riiklik Seerumi-instituut 1921–1931*, mis on kirjutatud koos loomaarstiteadlase ja bakterioloogi Herman Petersoniga. Samuti kirjutas ta koos Mihkel Kasega teose *Hügieeni õpetamisest Tartu Ülikoolis selle algpäevist kuni vastava õppetooli loomiseni (1802–1895); Tartu Ülikooli tervishoiu-instituudist ja selle tegevusest 1895.–1935. a.* ning tema kõige mahukam separaat, 106-leheküljeline *Kronoloogiat ja statistikat I–XV Eesti arstidepäeva ning I ja II Eesti arstide kongressi kohta 1920.–1937. ja 1920.–1934. a.*

peetud Eesti arstidepäevade ja-kongresside resolutsioonide ja sooviavalduste teostamisest, mis on kahasse kirjutatud Siim Linnuga. Normanni separaadid pakuvad väärtuslikku teavet mitte ainult Eesti, vaid ka rahvusvahelise meditsiiniajaloo kontekstis. Kolmandikul tema separaatidest olid kokkuvõtted kas prantsuse või saksa keeles, millest saab aimu, et oma teadmisi ja uurimisi ei levitatud ainult Eestis, vaid oli tutvustamiseks ka mujal maailmas.

Kui Herbert Normanni separaadid keskenduvad peamiselt meditsiiniajaloole, siis teisel kohal olevate Reinhold Kleitsmani (22) äratrükkide teemad on seotud günekoloogiaga. Tema poolt ilmunud äratrükkid käsitlevad mitmeid olulisi teemasid alates varase raskejalgsuse diagnostikast kuni emakavähi varajase avastamiseni ning selle tähtsuseni vähivastases võitluses. Lisaks uurib ta vere stabiilsust günekoloogias, statistilisi andmeid abordi kohta Eestis ning erinevaid diagnostilisi meetodeid, nagu diagnoosimine röntgenkiirte abil. Kleitsman annab panuse ka sigimatuse diagnoosimisse ja ravisse, kunstliku abordi ohutuse uurimisse ning günekoloogiliste seisundite ravimeetoditesse. Pooltel tema poolt väljaantud eraldi trükkide kokkuvõtted olid nii inglise kui ka saksa keeles ning üks separaat sisaldas ka saksakeelset resümeeid. Lisaks *Eesti Arstile* ilmus üks separaat temalt ka populaarteaduslikust ajakirjast *Tervis* pealkirjaga „*Emakavähi varasest avastamisest ja selle tähtsusest vähktõve vastases võitluses*“.

Kui ajakiri *Eesti Arst* oli suunatud meditsiiniteaduste valdkonna spetsialistidele, siis teadaolevalt oli *Agronoomia* viimase kahe suure maailmasõja vahel Eestis ainus teadusajakiri, mis keskendus põllumajandusele. *Agronoomia* oli Eestis aastail 1921–1940 ilmunud põllumajanduslik ajakiri, mis anti välja Tartus ning trükikodadeks olid Ed. Bergmann (aastatel 1921–1933 nr 7) ja Ilutrükk (1933 nr 8–1940). Ajakirja väljaandjaks olid aastatel 1921–1924 Eesti Agronoomide Selts ja Eesti Loomaartside Selts, 1925 Eesti Agronoomide Selts ning alates 1926 aastast Eesti Agronoomide Selts ja Akadeemiline Põllumajanduslik Selts. Ajakiri ilmus kuus korra vahelduva eduga kuni kaksteist numbrit aastas. Nendest numbritest on ilmunud kokku 260 separaati erinevatel põllumajanduslikel teemadel. Kuukirjast *Agronoomia* ilmunud separaatide valik on mitmekesine. Need sisaldavad erinevaid artikleid ja uurimusi, mis hõlmavad laias valikus teemasid alates põllumajanduslikest oskussõnadest kuni konkreetsete põllukultuuride, kariloomade ja söödakultuurideni ning kaugemalegi. Teaduslikest uurimustest praktiliste näpunäideteni ning ülevaadetest ja statistilistest kokkuvõtetest on need separaadid täis olulist teavet põllumajanduse valdkonnas.

Separaatide hulgas on uurimusi erinevate põllukultuuride, näiteks nisu, kaera, rukki ja kartuli sortide saagikusest ja omadustest. Samuti käsitletakse loomakasvatust, sealhulgas piimakarja

toitmist, tõuaretust ning sigade ja veiste jõudlusaretust. Lisaks sellele on eraldi artikleid põllumajandustehnika ja -tehnoloogia kohta, nagu viljapuude väetamine, seemnekasvatus, masinate katsetamine ja mullakasvatuse meetodid. Oluline osa on ka taimehaiguste ja kahjurite tõrje ning ennetamise meetodite käsitlemine. Lisaks leidub artikleid põllumajanduspoliitika, maaelu arengu, maakorralduse ja külaühiskonna küsimustest, mis annavad ülevaate põllumajanduse ja maaelu olukorrast ning arengusuundadest. Ajakirjast *Agronomia* ilmunud separaatide autorite arv oli võrreldes *Eesti Arstist* ilmunud separaatide autorite arvuga väiksem. Kokku oli 57 autori separaate, 6 olid autorita. Enam separaate ilmus ajakirjast *Agronomia* Nikolai Rootsilt (29) ja Mihkel Pillilt (21).

Nikolai Rootsi separaadid hõlmavad mitmesuguseid põllumajandusega seotud teemasid alates põllukultuuride saagikusest ja omadustest kuni erinevate kasvatustehnikate ning keskkonnamõjude analüüsini. Tema uurimistöö hõlmab ka taimebioloogia katsejaamades tehtud katseid, mis käsitlevad nisu, kaera, rukki, kartuli ja teiste põllukultuuride saagikust ning vastupidavust erinevate ilmastikutingimuste ja sortide suhtes. Lisaks sellele uurib Rootsi taimehaiguste ja kahjurite tõrje meetodeid ning tutvustab uusi kultuurtaimi Eesti põllumajanduses. Tema tööde hulgas on ka ülevaated Tartu Ülikooli katsejaamade tegevusest ning analüüsid põllumajanduse arengust iseseisvuse perioodil. Ajakiri *Agronomia* ei olnud ainus väljaanne, millest Rootsi separaate eraldi artiklitena välja andnud on. Kokku leidis Nikolai Rootsi äratrükke 35. Peale *Agronomia*, ilmus temalt separaate veel kolmes jätkväljaandes, milleks olid *Niit ja Karjamaa, Põllumajanduse peavalitsuse aastaraamat I ja II* ning lisaks veel ajakirjas *Taimekaitse Teated*. Teemadeks olid karjakasvatuse nõuete rahuldamine põllul, põldheina kasvatamise küsimused, Tartu Ülikooli Raadi katsejaamade tegevuse ülevaade, kemikaalide kasutamine umbrohtude tõrjel ja Eesti iseseisvuse mõju põllumajandusele. Enamus tema separaatidel oli ka saksakeelne kokkuvõte.

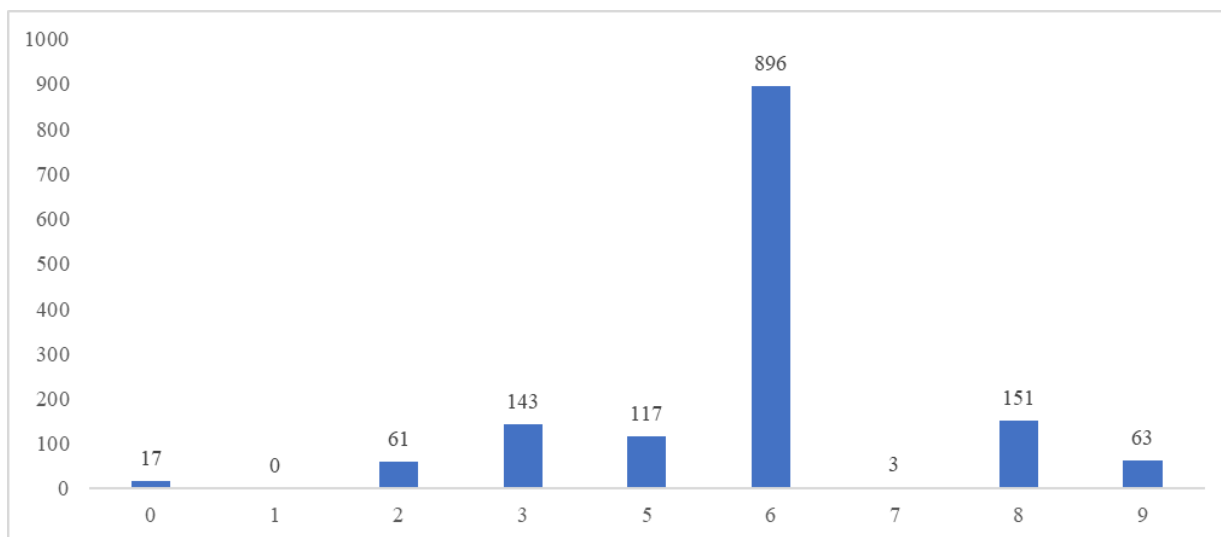
Teisena nimetatud autori, Mihkel Pilli, separaatide pealkirjad käsitlevad aga mitmeid olulisi teemasid seoses põllukultuuride aretuse, kasvatamise ja väetamisega. Tema uurimistöö hõlmab erinevaid aspekte nagu kaerasortide parandamine, suvinisu ja talinisu sortide võrdluskatsed ning lämmastikväetise mõju teraviljakultuuridele. Lisaks uurib ta piimapulbri kasutamist saiategemisel ning koristamisaja mõju nisu saagile. Pooltel separaatidel on ingliskeelne kokkuvõte. Pillil ilmus separaate peale *Agronomia* ka teistest väljaannetest, milleks olid ajakirjad *Konjuktuur, Majandusteated, Põllumajandus, Põllumees* ja *Uus Talu*. Ka need separaadid hõlmavad peamiselt

põllumajandusega seotud teemasid. Kõigi leitud separaatide peale kokku ilmus Mihkel Pilli poolt eraldi trükiseid 41, mis teeb temast ühe enim separaate välja andnud autori omariikluse ajal.

Analüüsi tulemused näitavad (Joonis 11, vt kl 30), et kõige enam on esindatud liik 6 – rakendusteaduste valdkond (6 UDK), mis moodustab 62% (896) kõigist ajakirjadest avaldatud separaatidest. Nimetatud valdkonda kuuluvad separaadid jagunevad peamiselt meditsiini- ja põllumajandusajakirjade vahel. Populaarsemad ajakirjad, millest separaate kõige enam ilmus, olid erialajakirjad – Eesti Arstideseltsi Liidu häälekandja *Eesti Arst* (314) ning põllumajanduse alal teemasid käsitlev kuukiri *Agronoomia* (259). Eelnimetatud kahest ajakirjast ilmus teiste ajakirjadega võrreldes ligi 4 korda rohkem separaate. Teisena saab esile tuua filoloogia ja kirjanduse ehk liigi 8 (UDK 8). Sellest valdkonnast ilmus 10% (151) perioodikast ilmunud äratrükidest. Enam neist keeleteaduslikust ajakirjast *Eesti Keel* (69) ja juba 1906. aastal ilmuma hakanud ning omariikluse ajal riiklikul toetusel edasi ilmunud teadusalane kuukiri *Eesti Kirjandus* (56), mille sisuks keel, kirjandus, rahvaluule, kultuuri- ja ajalugu, raamatute tutvustus ning kriitika. Kolmandana saab välja tuua ühiskonnateaduste valdkonnast (UDK 3) ilmunud äratrükid, mis moodustasid samuti 10% (143) ajakirjadest ilmunud äratrükidest. Enim ilmus sellest valdkonnast juriidilisest kuukirjast *Õigus* (39), uurimisasutuse Konjunkturiinstituudi poolt välja antud Eesti majandusest ülevaadet andvast ajakirjast *Konjunktuur* (20) ning pedagoogilisest väljaandest *Kasvatus* (13).

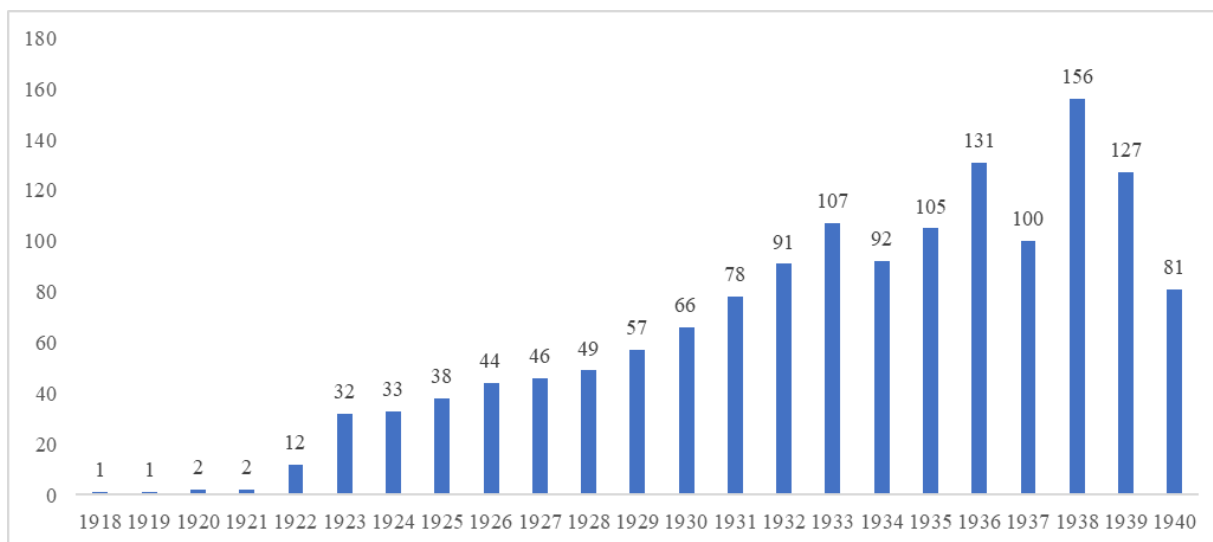
Liigist 5, loodus- ja täppisteaduste valdkonnast (UDK 5), leidis 117 (8%) äratrükki, mis on ilmunud Loodusuurijate Seltsi väljaandest *Eesti Loodus* (70), loodusteaduse alasest ajakirjast *Loodus* (19), populaar-loodusteaduslikust ajakirjast *Loodusvaatleja* (17), Akadeemilise Keemia Seltsi poolt asutatud väljaandest *Keemia Teated* (10) ning Loodus-hoiu- ja Turismi-instituudi väljaantud ajakirjast *Eesti Looduskaitse* (1). Ligi poole vähem ilmus eralditrükke liigi 9 kui ka liigi 2 alla kuuluvatest ajakirjadest, mis liigituvad geograafia ja ajaloo (UDK 9) ning religiooni ja teoloogia valdkonna (UDK 2) alla. Ajaloo valdkonnast ilmus eraldi trükistena 4% ehk 63 trükist, mis on pärit ajalooteaduslikust ajakirjast *Ajalooline Ajakiri*. Religiooni valdkonna alla liigituvatest perioodilistest väljaannetest ilmus kokku 61 ehk samuti 4% eraldi trükist, mis jagunesid kolme erineva ajakirja vahel: Akadeemilise Usuteadlaste Seltsi poolt asutatud *Usuteaduslik Ajakiri* (58), Ühendatud Ameerika Immaanueli koguduse häälekandja *Jumala Tunnistaja* (2) ja liberaalse usuteaduse vaateid levitav ja kaitsev *Protestantlik Ilm* (1). Teaduse ja kultuuri üldküsimumuste (UDK 0) valdkonna alla kuuluvatest perioodilistest väljaannetest ilmus kokku 17 äratrükki, millest 11 Eesti Üliõpilasseltside Liidu poolt välja antud kultuuriajakirjast *Akadeemia*. Liigist 0 ilmus

separaate veel ajakirjadest *Eesti Hõim* (3), *Varamu* (2) ja *Raamatukogu* (1). Väikseim arv ajakirjadest ilmunud eraldi trükiseid leidis kunsti, meelelahutuse ja spordi valdkonnast (UDK 7), kõigest kolm kolmest erinevast väljaandest – Päevalehe lisana ilmuvast *Kunst ja Kirjandus* (1), Muusikalise Hariduse ja Kultuuri Edendamise Seltsi asutatud *Eesti Muusika Kuukiri* (1) ning Eesti Akadeemilise Helikunstnike Seltsi häälekandja *Eesti Muusika Almanak* (1).

Joonis 11. Separaatide valdkonna jaotus UDK alusel (ajakirjandus)

Jälgides separaate ilmumisaastate lõikes (Joonis 12, vt lk 32), siis kõige enam 156 (11%) separaate ajakirjandusväljaannetest on ilmunud 1938. aastal. Domineerisid rakendusteaduste ja ühiskonnateaduste valdkonna alla kuuluvatest perioodikast ilmunud separaadid. Pea sama arvukalt, 131 (9%) on 1936. aastal ilmunud äratrükke, mis suures osas on samuti rakendusteaduste valdkonnast ning seotud põllumajanduse ja meditsiiniga. Lisaks on separaate ühiskonna-, kirjandus- ja loodusteaduste valdkonnast. Kõige vähem äratrükke leidub omariikluse algusaastail 1918 ja 1919. Mõlemal aastal ilmus vaid üks, esimene neist Eesti Tööraha ja Sõjaväelaste Nõukogu Täidesaatev Komitee poolt väljaantud häälekandjast *Eesti Teataja*. Ülejäänud aastate puhul, olenemata separaatide ilmumise arvust, on samuti domineerivaks rakendusteaduste valdkond.

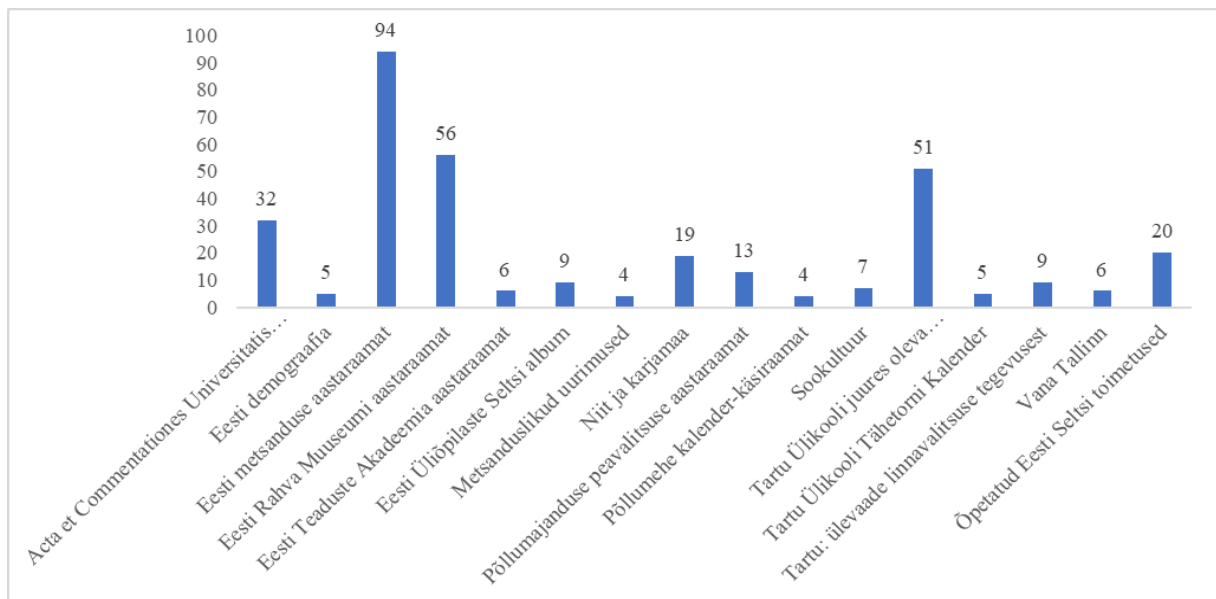
Joonis 12. Separaadid ajakirjandusest ilmumisaastate lõikes

Kokkuvõtteks saab öelda, et ajakirjadest ilmunud separaate esines kõige enam. Populaarsemad ajakirjad, millest separaate kõige enam ilmus, olid *Eesti Arst* ja *Agronoomia*. Enim esindatud olid rakendusteaduste ja filoloogia ning kirjanduse valdkond. Separaatide arv oli erinevate aastate lõikes varieeruv, kõige rohkem ilmus separaate aastal 1938, kõige vähem omariikluse algusaastatel (1918–1919).

3.3 Jätkväljaannetest ilmunud separaadid

Selles peatükis annan ülevaate jätkväljaannetest, millest separaadid ilmusid, nende arvust, jaotusest valdkondade kaupa (liik), ilmumisest aastate lõikes ning produktiivsematest autoritest.

Kui ajakirjanduses on ilmunud üle poolte ilmunud separaatide arvust üldiselt, siis jätkväljaannetes kordades vähem. Analüüsi käigus selgus, et äratrükke ilmus 41 erinevas jätkväljaandes kokku 370 ehk 17% separaatide koguarvust. Eraldi trükiseid jätkväljaannetes ilmus 152 erineva autori poolt (13 autor märkimata). Joonisel 13 (vt lk 33) on välja toodud jätkväljaanded, millest on ilmunud vähemalt kolm separaati. Silmatorkavalt esimesel kohal on *Eesti metsanduse aastaraamat* 94 separaadiga. Pea poole vähem, aga nimetamist väärt *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat* (56) ja *Ülikooli juuresoleva Loodusuurijate Seltsi aruanded* (51). Veidi vähem separaate, kuid siiski oluline arv, on ilmunud jätkväljaannetest nagu *Õpetatud Eesti Seltsi toimetused* (20), *Niit ja Karjamaa* (19) ning *Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis) (A., B., C.)* (32). Kaheteistkümnest jätkväljaandest on ilmunud 3–13 separaati, kahekümne seitsmest 1–2 .

Joonis 13. Ülevaade jätkväljaannetest, millest separaadid ilmusid

Eraldi trükiseid ilmus jätkväljaannetest 152 erineva autori poolt, 13 autori kohta info puudus. Enim separaate Andres Mathiesenilt (16) ja Kaarel Veermetsalt (12). Mõlema autori äratrükid pärinesid *Eesti metsanduse aastaraamatust*. Mathieseni separaadid käsitlesid metsanduse erinevaid aspekte, sealhulgas metsakaitset, metsakorraldust ja metsamaterjali hindade tõusu Eestis. Enamikul oli saksakeelne kokkuvõte ning mõned ilmusid *Tartu Ülikooli Õppe- ja Katsemetskonna* teadete sarjas. Kõige mahukam 108 leheküljeline *Metsakorralduse arenemine Eestis = Entwicklungsgang der Forsteinrichtung in Eesti / A. Mathiesen*.

Kaarel Veermets keskendus metsanduse tootlikkusele, mehhaniseerimisele, puidu kasutusviisidele ja metsatööstusele. Tema äratrükkidel olid sageli saksakeelsed kokkuvõtted ning mõned ilmusid Tartu Ülikooli metsakasutuse kabineti teadete sarjas. Veermetsa kõige mahukam töö oli 38-leheküljeline 1931 ilmunud *Ülevaade 1930. a. metsanduslikust kirjandusest : [annoteeritud nimestik] / K. Verberg*.

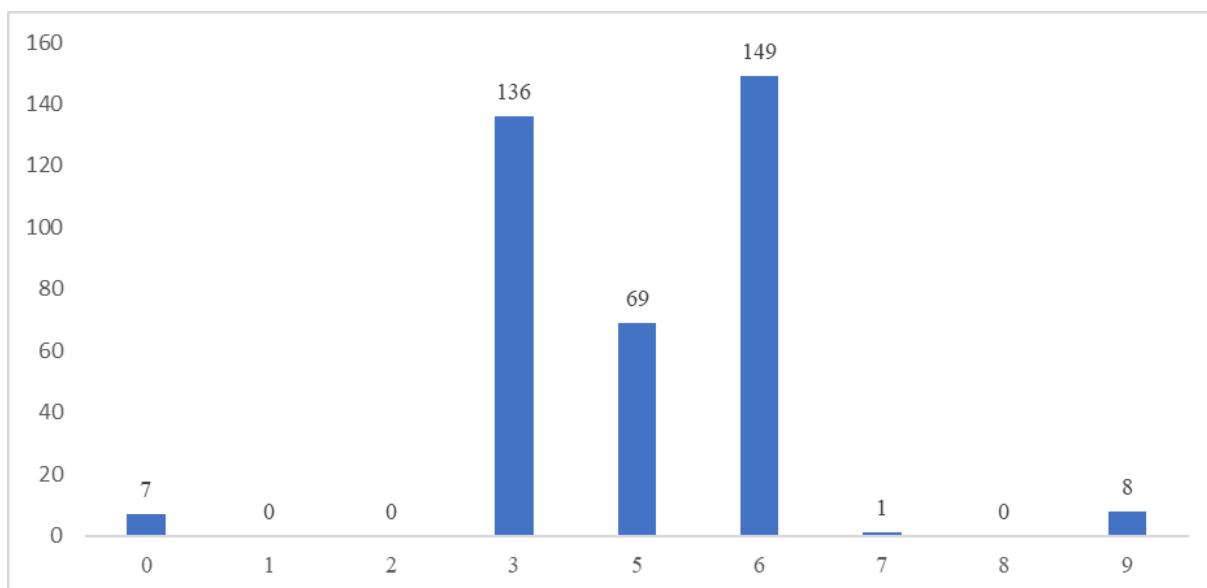
Andes ülevaate separaatidest UDK liigitustabeli 0–9 järgi, selgub, et ajakirjades oli esindatud kaheksast liigist separaate, samas kui jätkväljaannetes oli see tulemus kesisem – esindatud oli üheksast liigist kuus (Joonis 14, vt lk 35). Nii nagu ajakirjade puhulgi on domineerivaks valdkonnaks rakendusteaduste valdkond. Erandiks vaid see, et valdav osa neist on seotud metsanduse ja põllumajandusega. Liigist 6 ilmus kokku 149 äratrükki. Enamik neist ilmus Akadeemilise Metsaseltsi poolt Tartus väljaantud ja Ed. Bergmanni trükikojas trükitud jätkväljaandest *Eesti metsanduse aastaraamat* (93), mille ilmumisaastateks olid 1926–1939 ja mida ilmus kokku üheksa numbrit, ning aastatel 1929–1940 Tallinnas ilmunud Eesti Niidu ja

Karjamaa Arendamise Ühingu poolt väljaantud *Niit ja karjamaa* (19). Esimesena nimetatud aastaraamatust avaldati ebaregulaarselt, millest esimesest numbrist erinevalt ilmus kõigist ülejäänutest ka separaate erinevatel metsandusega seotud teemadel. Äratrükid sellest väljaandest käsitlevad loomuliku metsauuenduse probleeme, metsapoliitikat, Austria metsandust, mõõtmise täpsust, metsakaitse põhijooni, töö produktiivsust ja mehhaniseerimist metsanduses. Lisaks on artikleid riigimetsade tähtsusest ning käsitletakse ka praktilisi küsimusi, nagu kütteprobleem, metsamaterjalide hinnatõus, puumädanikud, metsakahjurid, metsakorralduse kulude kokkuhoidmine, metsa hooldamisraied ja paljud teised olulised aspektid metsandusest ja metsatööstusest.

Separaadid jätkväljaandest *Niit ja karjamaa* hõlmavad aga mitmeid olulisi aspekte põllumajandusest ja karjakasvatusest, pakkudes praktilisi teadmisi ja uurimusi. Teisena saab välja tuua eralditrukiste arvude poolest ühiskonnateaduste valdkonna (UDK 3). Sellest liigist ilmus kokku separaate 136. 41% neist ilmusid *Eesti Rahva Muuseumi aastaraamatust* (56), mis hõlmab esiajaloolisi ja etnograafilisi teemasid ning annab mitmekülgse ülevaate Eesti kultuuri ja ajaloo erinevatest tahkudest. Artiklites käsitletakse laias valikus teemasid, alates esiajaloolistest Eesti asjadest Helsingi Muuseumis kuni Eesti rahvarõivaste, ehitiste, pulmakommete, keelelise kokkupuute ja köögiviljakasvatuse erinevate aspektideni. Eraldi trükised sisaldavad ka ülevaateid Eesti Rahva Muuseumi ajaloost, õpetaja Jakob Hurda ametiajast Otepääl, tekstiiltehnilistest haruldustest muuseumis, Eesti rahvariie teemadest välismaa kirjanduses, kiviaja luuriistade skulptuurist ja ornamentidest ning paljudest teistest huvitavatest teemadest.

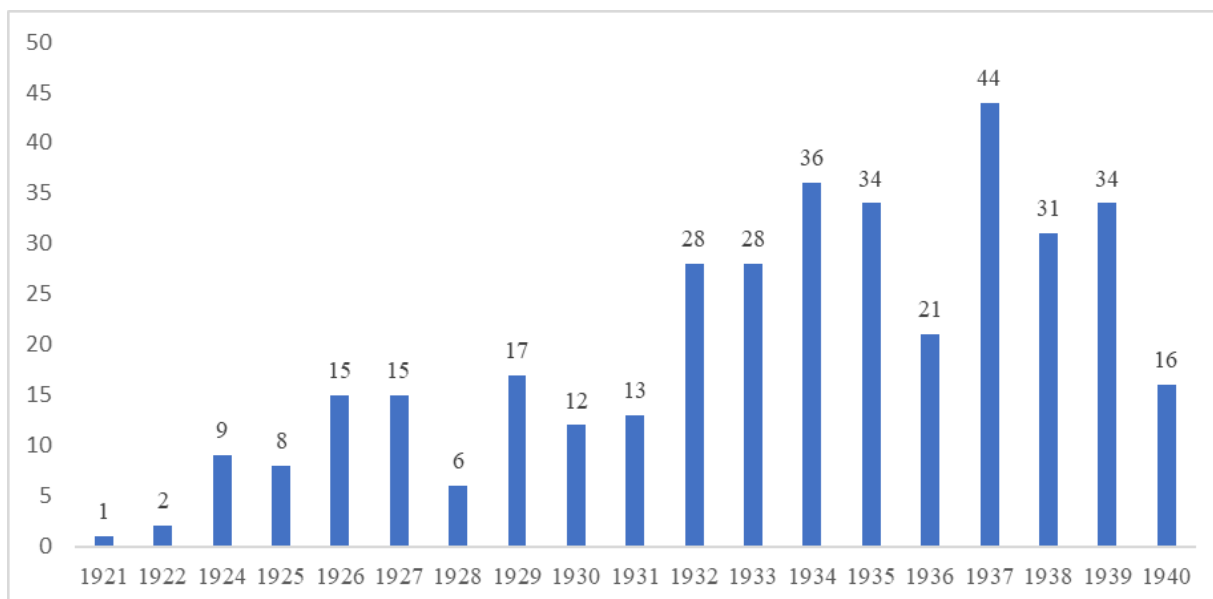
Liigist 5 ilmus 69 äratrükki, millest 51 on tehtud *Tartu Ülikooli Loodusuurijate Seltsi aastaraamatust*, mis sisaldab mitmesuguseid artikleid, mis käsitlevad Eesti loodust ja geoloogiat. Jätkväljaannetest, mis kuuluvad geograafia ja ajaloo (UDK 9) valdkonda, ilmus kokku 8 äratrükki ja teaduse ning kultuuri üldküsimumuste (UDK 0) valdkonnas 7. Liigist 0 ilmus enamik separaate *Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamatust* (5). Need käsitlevad kokkuvõtvalt mitmesuguseid teemasid, sealhulgas põllumajanduse arengut, kadunud kultuurimiljööd, arheoloogilisi meetodeid, nüüdisaja teaduste arengut ning ajalooliste isikute ja nende tööde analüüsi. Liigi 9 enamik separaadid on ajakirja *Eesti Hõim* järeltulijana jätkanud aastaraamatust *Eesti Hõim*, mille äratrükid kajastavad mitmekesiseid teemasid, hõlmates arhiivimaterjale, ajalooliste isikute elu Tallinnas, kunstiajaloolisi lisandusi ning esimese eesti piibli välimust ja selle saamislooga seotud aspekte. Kõige vähem ilmus kunsti, meelelahutuse ja spordi (UDK 7) valdkonnast, ainult üks separaat. Selleks oli *Kunsti Albumist II* 1935. aastal ilmunud 16leheküljeline Julius Genessi äratrük Eduard

Viiraldi eksliibritest *Ed. Viiraldi ex-libriseid*. Religiooni ja teoloogia (UDK 2) ning filoloogia ja kirjanduse valdkonna (UDK 8) alla kuuluvatest jätkväljaannetest ei ilmunud ühtegi separaati.

Joonis 14. Separaatide valdkonna jaotus jätkväljaannetest UDK alusel

Aastatel 1921–1931 oli jätkväljaannete ilmumine suhteliselt tagasihoidlik (Joonis 15, vt lk 36), kuid aastate lõikes mõõdukalt kasvav. Aastal 1924 toimus märgatav hüpe. 1932–1933 – toimus märgatav tõus separaatide arvus. Eriti aktiivsed aastad olid 1934–1937, näidates stabiilselt kõrget separaatide ilmumise taset. 1937. aasta oli eriti märkimisväärne, kus registreeriti 44 separaati, millest enamik (18) on *Eesti metsanduse aastaraamatust* ja 1938. aastal ilmunud *Õpetatud Eesti Seltsi toimetustest XXX* (8). Kuigi aastatel 1938–1939 separaatide arv langes võrreldes eelnevate aastatega, püsis see siiski kõrge.

Joonis 15. Separaadid jätkväljaannetest ilmumisaastate lõikes

Analüüsi tulemuste kokkuvõttes nähtub, et jätkväljaannetest ilmunud sepaaride arv oli neli korda väiksem võrreldes perioodilistest väljaannetest ilmunutega. Kõige enam sepaarate ilmus *Eesti metsanduse aastaraamatust*. Valdkondadest domineeris rakendusteaduste valdkond, kuhu kuulus 40% jätkväljaandes ilmunud sepaaridest ning kõige produktiivsemaks ilmumisaastaks oli 1937.

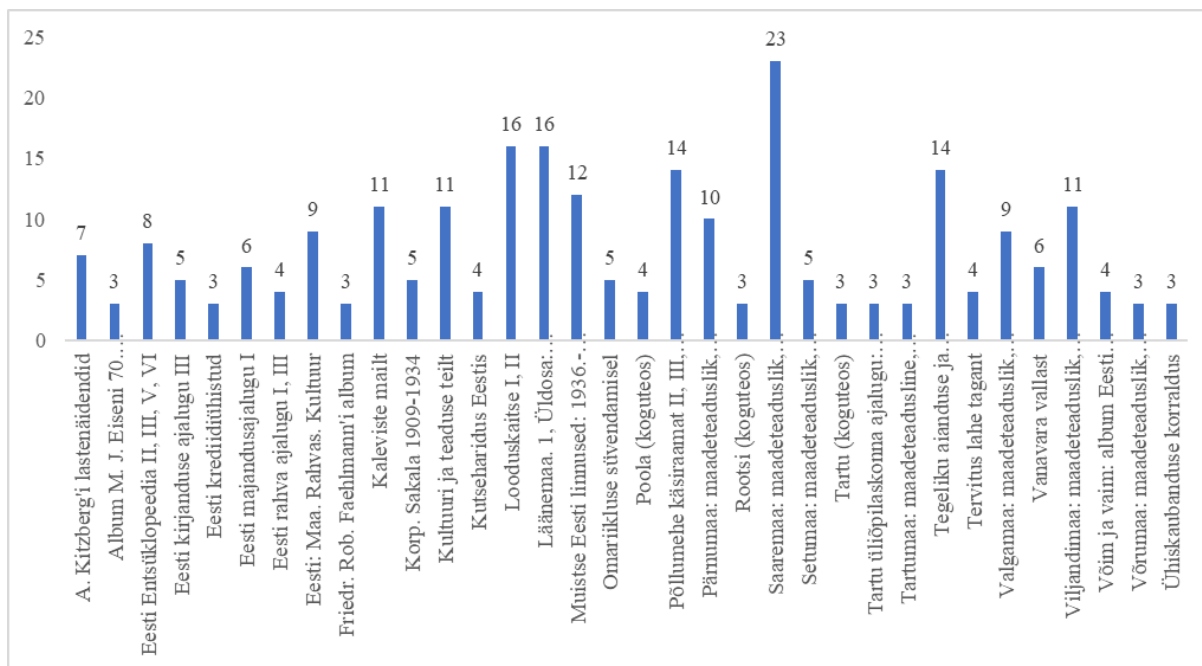
3.4 Raamatutest ilmunud sepaarid

Selles peatükis antakse ülevaade raamatutest, millest sepaarid ilmusid, nende arvust, jaotusest valdkondade kaupa, ilmumisest aastate lõikes ning produktiivsemad autorid.

Analüüsidest sepaaride ilmumist raamatutest, saab tõdeda, et see oli vähem levinud võrreldes sepaaride ilmumisega ajakirjadest ja jätkväljaannetest. Leitud andmete järgi ilmus raamatutest kokku vaid 308 sepaati, mis moodustab 15% kogu sepaaride arvust. Separaadid pärinevad 84 erinevast nimetusega teosest, mis on ilmunud 138 erineva autori poolt, 25 sepaadil autorit märgitud ei olnud. Joonisel 16 on välja toodud raamatud, millest on ilmunud vähemalt kolm sepaati.

Raamatutest, millest enamuse moodustasid koguteosed. Kõige enam tehti äratrükke sarjas *Eesti ilmunud koguteostest* (Joonis 16, vt lk 37), kokku 80. Tegemist on aastatel 1925–1939 Eesti Kirjanduse Seltsi poolt väljaantud maakondlikest koguteostest, mida jõuti avaldada 8 köidet. Kõigist neist on ilmunud ka sepaarate. Enim eraldi trükiseid ilmus raamatutest ilmus 1934. aastal

ilmunud koguteoset *Saaremaa* (23). Sarjast *Eesti* ilmus separate koguteostest *Läänemaa* (16), *Pärnumaa* (10), *Setumaa* (5), *Tartumaa* (3), *Valgamaa* (9), *Viljandimaa* (11) ja *Võrumaa* (3). Sari annab ülevaate eelnimetatud maakondade geograafiast, geoloogiast, maavaradest, põllumajandusest, metsandusest, kalandusest, ajaloost ning kultuuriloost. Märkimisväärne hulk äratrükke on ilmunud ka põllumajandusteemasid käsitlevast teosest *Põllumehe käsiraamat* (14) ning erinevaid aianduse ja mesinduse aspekte käsitlevast teosest *Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat* (14). Esile saab tuua veel *Muistse Eesti linnused: 1936.-1938. a. uurimiste tulemused* (12), millest ilmunud eraldi trükised annavad ülevaate muistsetest Eesti linnustest, nende uurimistulemustest ja asukohtadest. Võrdselt on ilmunud äratrükke veel *Kultuuri ja teaduse teelt* (11) ja *Kaleviste mailt* (11). Esimesena nimetatud teosest pärinevad separate käsitlevad laiaulatuslikku valikut teemasid, alates ajaloolistest sündmustest ja poliitikast kuni keeleuurimise ja kultuuriuuringuteni, *Kaleviste mailt* pärit separateid hõlmavad aga mitmesuguseid teemasid, alates muinasjuttudest ja rahvalauludest kuni keeleuurimiseni. 3–10 separate on ilmunud 25, 1–2 49 raamatust (vt Lisa 1).

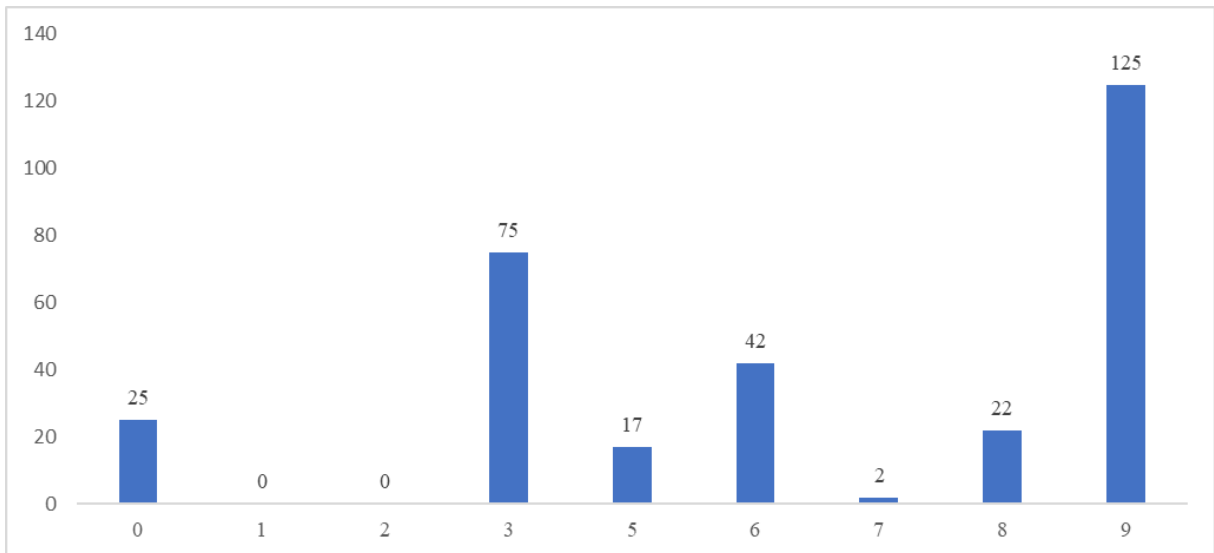
Joonis 16. Separate raamatutest

Raamatutest ilmus separate 138 autori poolt. Enamustel ilmus vaid üksikud separate. Teistest rohkem ilmus Harri Moorale (9) ja Oskar Looritsale (8). Harri Moorale on separate mitmetest erinevatest teostest: *Eesti majandusajalugu* (1), *Kultuuri ja teaduse teilt* (1), *Muistse Eesti linnused: 1936.-1938. a. uurimiste tulemused* (2), *Pärnumaa* (1), *Saaremaa* (1), *Setumaa* (1), *Valgamaa* (1), ja *Võim ja vaim*. Tema teemadeks olid Eesti esiajalugu, teadustöö rahvusvahelised võimalused ja muistse Eesti piirkondade uurimine. Kõige mahukam neist oli 56-leheküljeline

Lõhavere linnamägi = La forteresse de Linnamägi à Lõhavere (koos O. Saadre), mis ilmus 1939. aastal koguteosest *Muistse Eesti linnused: 1936.-1938. a. uurimiste tulemused*.

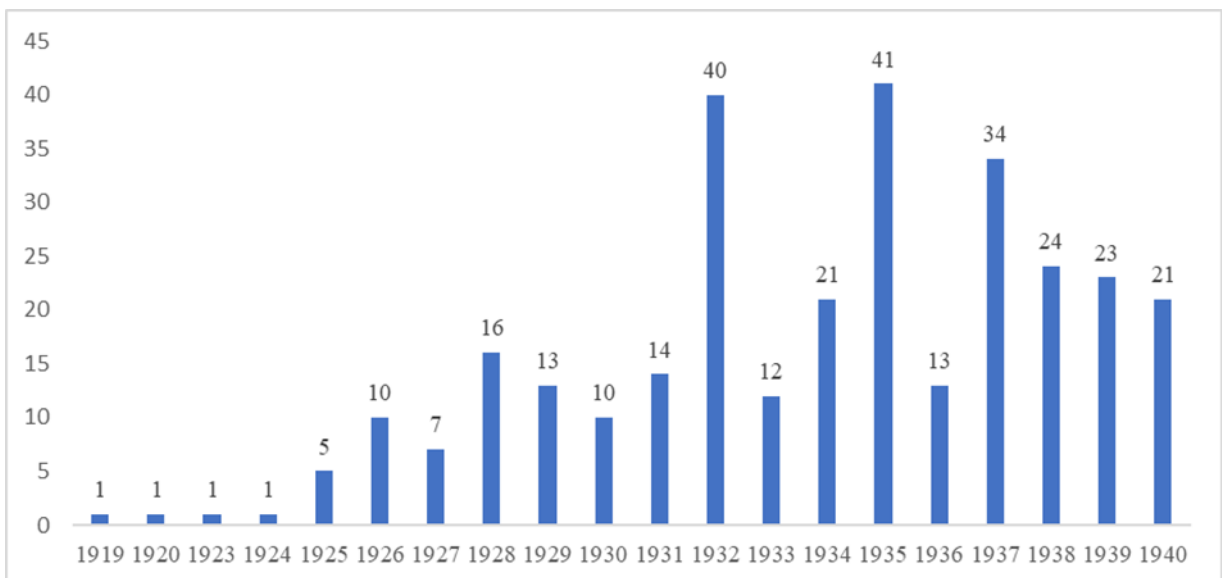
Oskar Looritsa separaadid ilmusid samuti erinevatest teostest, sealhulgas *Album M. J. Eiseni 70. sünnipäevaks*, *Eesti Entsüklopeedia II*, *Eesti Entsüklopeedia VI*, *Eesti rahva ajalugu I*, *Eesti rahva ajalugu III*, *Kaleviste mailt*, koguteosest *Saaremaa ja Vanavara vallast*. Tema separaadid käsitlesid Eesti rahvaluulet, usundit, sõdu rahvatraditsioonis, ohvrikohti ja rahvaluuleteaduse arengut. Kõige mahukam neist oli 82-leheküljeline *Mulgimaa ohvrikohad = Die Opferstätten in Mulgimaa* (ilmus 1935. aastal), mis pärines koguteosest *Kaleviste mailt*.

Kui ajakirjade ja jätkväljaannete puhul oli arvuliselt enam separaate rakendusteaduste valdkonnast (UDK 6), siis raamatute puhul on esikohal geograafia ja ajaloo valdkond (UDK 9), kokku ilmus liigist 9 äratrükke 125 (Joonis 17, vt lk 39). Raamatutest, millest enamuse moodustasid koguteosed, tehti separaate ilmunud artiklitest kõige enam Eesti Kirjanduse Seltsi poolt väljaantud sarjas *Eesti* (1925–1939) ilmunud koguteostest. 75 separaati ilmus ühiskonnateaduste valdkonna (UDK 3) alla liigitatud raamatutest. Enim neist ilmus 1935. aastal Õpetatud Eesti Seltsi poolt ilmunud Eesti folkloori käsitlevast koguteosest *Kaleviste mailt* (11). Koguteos koosneb 12st eraldi pealkirjaga tekstist, millest 11 on ilmunud ka eraldi trükistena. Raamatutest, mis liigituvad rakendusteaduste valdkonda, ilmus 42 äratrükki. Kõige rohkem ilmus selles valdkonnas separaate teosest *Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat I, II ja III* (14) ja *Põllumehe käsiraamat IV Loomakasvatus I ja Põllumehe käsiraamat V Loomakasvatus II* (10). Aianduse ja mesinduse käsiraamatust tehtud äratrükid on mitmekülgsed ja hõlmavad paljusid aiandusega seotud teemasid, alates praktilisetest nõuannetest kuni taimebioloogia ja ajaloolise arenguni välja. Põllumehe käsiraamatust ilmunud eralditrükised aga hõlmavad erinevaid põllumajanduse ja loomakasvatuse valdkondi, pakkudes teadmisi erinevate kultuuride kasvatamise, loomade aretamise ja nende säilitamise kohta. Üksikud äratrükid on veel meditsiini ja tehnika valdkonnast. Liik 8 ehk filoloogia ja kirjanduse valdkond (UDK 8) on esindatud 22 separaadiga, millest seitse on ilmunud August Kitzbergi näidendite kogumikus *A. Kitzberg'i lastenäidendid*. Kogumik sisaldab 11 muinasjuttu, millest omakorda seitse on avaldatud ka eraldi trükistena. Loodus ja täppisteaduste (UDK 5) valdkonnast ilmus 17 äratrükki, kuusteist neist ilmusid Eesti looduskaitse teemasid käsitlevatest raamatutest *Looduskaitse I* (10) ja *Looduskaitse II* (6). Kõige vähem ilmus liigist 7, vaid 2 separaati, mõlemad pärinesid *Koori- ja orkestrijuhi käsiraamatust* (Richard Ritsingu *Koorilaulu analüüsist ja Hääldamisest : kõneldava keelendi vahekorrrast*). Liikide 1 ja 2 raamatutest ei ilmunud ühtegi äratrükki.

Joonis 17. Separaatide valdkonna jaotus raamatutest UDK alusel

Joonist 18 saab ülevaate raamatutest ilmunud sepaaratidest ilmumisaastate lõikes. On näha, et esimese kümnendi jooksul, alates 1919. aastast kuni 1930. aastani, oli raamatutest ilmunud sepaaratide arv suhteliselt madal, püüdes peamiselt vahemikus 1 kuni 16. Aastatel 1931 kuni 1935 toimus järsk tõus, mille tipp saavutati 1935. aastal 41 sepaaradiga (enamuse sepaarate ilmus koguteosest *Kaleviste mailt*, *Põllumehe käsiraamat V Loomkasvatus II* ning sarjas *Eesti koguteosest Viljandimaa*). Järgnevatel aastatel 1936 ja 1937 langes sepaaratide arv mõnevõrra, kuid seejärel tõusis uuesti, jõudes 1937. aastal 34 sepaaradini. Viimastel aastatel enne 1940. aastat püsis sepaaratide arv suhteliselt stabiilsena, kõikudes vahemikus 21 kuni 24.

Joonis 18. Separaatide ilmumine raamatutest ilmumisaastate lõikes

Kokkuvõtlikult võib öelda, et raamatutest ilmus separeate märgatavalt vähem võrreldes perioodiliste väljaannete ja jätkväljaannetega. Kõige enam tehti äratrükke sarjas *Eesti* ilmunud koguteostest. Arvuliselt enam separeate ilmus geograafia ja ajaloo valdkonnast. Viljakamad ilmumisaastad olid 1932 ja 1935.

4. JÄRELDUSED

Selle töö eesmärgiks oli koostada andmebaas Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsetest sepaatidest ja koondunud andmete esmane analüüs. Andmebaas sisaldab infot nende arvukuse, jaotumise kohta väljaannete järgi ning kirjeldab nende omadusi. Järgnevalt võrreldakse saadud andmeid, võrreldakse neid varasemate uuringutega ja arutletakse saadud tulemuste tähenduse üle.

Viimased süsteemsed uuringud sepaatide kohta viis läbi Külli Solo (1996; 1998), kes kasutas sepaatide nimestike koostamisel samu kriteeriume, mida minagi. Solo tulemused näitasid 1856 sepaati 1996. aastal ja 2088 sepaati 1998. aastal (Solo, 1996: 206; 1998: 10). Minu töö tulemusena sain koguarvuks 2129 sepaati, mis näitab minu andmebaasi suuremat ulatust ja täpsust. See erinevus peegeldab minu süsteemsema lähenemise efektiivsust, tuues esile sepaadid, mis varem olid jäänud leidmata.

Solo 1998. aasta töös sepaatide jaotumist väljaannete järgi välja ei too (1998: 10–11), kuid teeb seda Solo 1996. aasta diplomitöös, kus sepaatide jaotus on järgmine: ajakirjadest 1155, jätkväljaannetest 401 ja raamatutest 300 (1996: 206–207). Minu analüüs näitas, et ajakirjandusest ilmus 1451 sepaati, jätkväljaannetest 370 ja raamatutest 308. Minu ja Solo (1996) tulemustes nähtub erinevus jätkväljaannete arvus. Erinevus tuleb sellest, et Solo on mõlemas töös (1996: 206–207; 1998: 10–11) arvestanud ajakirja *Eesti Loomaarstlik Ringvaade*, mille tulemusena Solo sai 67 sepaati jätkväljaannete hulka, mida mina ei teinud. See rõhutab vajadust ühtsete kriteeriumide järele sepaatide jaotamisel väljaannete vahel, et tagada andmete võrreldavus ja järjepidevus. Sellised erinevused peegeldavad ka minu andmebaasi suuremat ulatust ja paremat andmete kategoriseerimist.

Solo tuvastas 1998. aastal, et suurimad ilmumisaastad sepaatidele olid 1938 (200), 1939 (174) ja 1937 (169) (Solo, 1998: 10). Minu saadud tulemused näitavad, et 1938. aastal ilmus 211, 1939. aastal 184 sepaati, mis on Solo (1998: 10) leidudega sarnased. Märkimisväärne erinevus ilmnes 1935. aastal puhul, kus minu andmed näitasid 180 sepaati. See näitab, et kuigi üldised trendid on samad, võivad väiksemad erinevused tuleneda kasutatud allikatest ja kogumismeetoditest.

Minu poolt läbiviidud analüüs ajakirjadest ilmunud separaatide osas toob esile muutused võrreldes varasema Solo uurimusega (1998: 10–11), näidates, kuidas *Eesti Arst* ja *Agronoomia* on jätkuvalt populaarsemad, kuid esile on kerkinud ka uued väljaanded nagu *Eesti Keel* ja *Eesti Loomaarstlik Ringvaade*. See toob välja andmekogumise meetodite mõju tulemustele, kus kaasaegsed digitaalsed otsinguvahendid ja laiemad andmeallikate valikud aitavad tuvastada täpsemalt separaatide ilmumise mustreid.

Kuigi Külli Solo tööd (1996; 1998) pakkusid olulist informatsiooni separaatide kohta, jäid teatud andmed kajastamata. Solol (1996; 1998) puudusid andmed, näiteks millisest valdkonnast enim separaate ilmus, millise lehekülgede arvuga separaadid olid levinuimad, kas ja kui palju sisaldasid tööd võõrkeelseid kokkuvõtteid ning millistest seeriatest peale teiste väljaandetuüpide veel separaate ilmus. Samuti puudusid andmed separaatide ilmumis- ja trükikoha kohta (Solo, 1996: 206–207; 1998: 10–11). Minu töö on täitnud need lüngad, pakkudes detailsemat ja täpsemat informatsiooni. Leidsin, et 51% separaate ilmus rakendusteaduste valdkonnast (UDK 6). 2129 separaadist 1222 olid 5–15 leheküljelised ja 38% separaatidest sisaldas võõrkeelset kokkuvõtet, millest pooled olid saksakeelsed. Lisaks ilmnas, et separaadid on ilmunud peamiselt Tartus ja Tallinnas. Need tulemused mitte ainult ei täienda olemasolevat kirjandust, vaid pakuvad ka alust edasisteks uuringuteks selles valdkonnas. Käesoleva projektiga mitte ainult ei täidetud varem märkamata jäänud lüngad, vaid loodi ka alus tulevastele uurimustele, võimaldades sügavamalt ja laiaulatuslikumat analüüsi separaatide leviku ja omaduste kohta. See töö rõhutab digitaalse andmebaasi koostamise tähtsust ajalooliste trükiste uurimisel, tagades nende kättesaadavuse ja lihtsustades edasist analüüsi.

Kokkuvõttes kinnitab minu projekt separaatide andmebaasi koostamise olulisust ja vajalikkust, võimaldades sügavamalt ja täpsemalt analüüsi nii ajalooliste trükiste leviku kui ka nende sisulise väärtuse mõistmiseks. Samuti rõhutab see vajadust pideva andmebaasi uuendamise ja täiendamise järele, et säilitada selle relevantsus, täpsus ja saada ülevaade separaatidest.

4.1 Projekti reflektiivne analüüs

Minu projekti eesmärgiks oli koostada andmebaas Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsetest separaatidest ja koondunud andmete esmane analüüs. Andmebaas sisaldab infot nende arvukuse, jaotumise kohta väljaannete järgi ning kirjeldab nende omadusi. Projekti elluviimiseks kasutasin veebikataloogi ESTER, mis pakkus kiiret ja mugavat ligipääsu vajalikule teabele.

Projekti elluviimise käigus tuli ette mitmeid väljakutseid. Algas oli raske, kuna andmebaasi koostamine oli mulle uus kogemus ja teema oli võõras. Õige arusaam asjast puudus, tekkis vigu tähelepanumatusesest. Näiteks asendasin suuremad linnad, kus separaadid ilmusid või trükiti, numbritega (Tartu – 1, Tallinn – 2), et oleks andmete analüüsimisel lihtsam, kuid märkisin need tabelisse loogika järgi vastupidiselt (Tallinn – 1 ja Tartu – 2). Juhendaja avastas vea, kui osa kirjeid oli juba tabelis. Tuli teha parandused ja andmeid ümber korraldada. Lisaks ei olnud osadel separaatidel täpset lehekülgede arvu määratletud, oli märgitud mingist leheküljest leheküljeni, mille vahemiku pidin ise välja arvutama. Kasutasin selleks kalkulaatorit, kuid juhendaja tagasisidest selgus, et nende separaatide lehekülgede arv oli ühe võrra väiksem, kui peaks olema. Selgus, et kalkulaatori kasutamine põhjustas igal korral ühe lehekülje lugemata jätmise. Edaspidi liitsin kalkulaatori abil saadud tulemustele alati ühe juurde, et saada õige arv.

Väljaannete liigitamine oli keeruline, kuna täiskirjetes ei olnud välja toodud, millist laadi väljaandest separaat pärineb. Eriti keeruline oli jätkväljaannetega, mis olid minu jaoks täiesti võõrad. Juhendaja abiga sain väljaannetest parema ülevaate ning töö käigus muutusid korduvad väljaanded tuttavamaks, mis kiirendas andmete märkimist tabelisse. Projekti lõpus avastasin, et 1939. aasta separaatide andmed olid tabelist kadunud. Lisaks oli ESTERis separaatide algne arv muutunud. Pidin andmed uuesti üle kontrollima ja sisestama, mis võttis aega, kuid tagas korrektse ja täieliku andmekogumi.

Projekti käigus saadud kogemused andsid mitmeid väärtuslikke õppetunde. Tulevikus võiks kaaluda spetsiaalsete andmehaldusvahendite kasutamist, mis võimaldavad automaatset andmete korrastamist ja valideerimist, et vähendada käsitsi töö hulka ja vigade esinemist. Kasutades keerukamaid andmeanalüüsi tööriistu ja meetodeid (nt SQL, Python), võiks parandada andmete töötlemise ja analüüsimise tõhusust ja täpsust.

Kindlasti tuleks tulevikus rohkem rõhku panna ajaplaneerimisele ja projekti jagamisele väiksemateks etappideks, et tagada projekti sujuvam kulg. Tõhus ajakava ja ressursside planeerimine on kriitilise tähtsusega.

Projekti elluviimise reflektiivne analüüs näitas juhendaja olulist rolli, aidates vigade leidmise ja märkamise ning töö fookuses hoidmisega. Lisaks on hindamatu väärtus juhendaja laiapõhjalised teoreetilised teadmised ning praktilised kogemused. Ilma juhendaja selge instruktiaazita ei oleks see lõputöö suure tõenäosusega valminud.

Eesmärgid saavutati, hoolimata mitmetest väljakutsetest. Projekti käigus omandatud õppetunnid annavad väärtuslikku kogemuse tulevaste projektide ja muude analoogsete tööde planeerimiseks

ja elluviimiseks. Andmekogumi koostamine Eesti Vabariigi ajal ilmunud eestikeelsetest separaatidest oli lõppkokkuvõttes edukas ja andis väärtuslikke tulemusi, mida saab kasutada edasistes uurimistöodes ja analüüsides.

4.2 Soovitused andmebaasi koostamiseks

Panen lõpetuseks kirja mõned olulised nõuanded neile, kes soovivad tulevikus andmebaasi koostama hakata. Soovitused aitavad tulevastel andmebaasi koostajatel vältida levinumaid vigu ja tagada, et nende töö oleks edukas ja tulemuslik.

Esimeseks oluliseks asjaks on eesmärgi määratlemine ja veendumus, et mõistate selgelt projekti eesmärke. Määratlege selgelt, miks andmebaasi loote, see aitab teil otsustada, milliseid andmeid koguda ja kuidas neid struktureerida. Eelnev aitab vältida segadust töö käigus ja tagab, et kogutud andmed saavad täpsed ning hoiab palju aega kokku.

Kasuks tuleb põhjalik ettevalmistus enne andmete kogumist. Lisaks, tutvuge hoolikalt kasutatavate andmebaasidega. Tehke selgeks nende struktuur, et tagada andmete täpsus ja usaldusväärsus. Oluline on ka tööriistade valik andmete kogumisel ja analüüsimisel, seega enne valikut veenduge, et oskate neid efektiivselt kasutada, sellega hoiate aega kokku ning väldite vigade tekkimist andmete kogumisel. Planeerige aega andmete kontrollimiseks ja vigade parandamiseks ning enne andmete analüüsimist veenduge, et andmed oleks täpsed. Suhelge oma juhendajaga ja kasutage oma juhendaja teadmisi ning kogemusi. Regulaarne tagasiside aitab avastada probleeme varajases staadiumis, mis hoiab ära liigse aja ja närvikulu.

Pidage päevikut ning täpset arvestust kõigis oma tegevustes ja otsustest projekti käigus. See lihtsustab hilisemat refleksiooni. Kindlasti tehke oma andmetest regulaarseid varukoopiaid, sest andmete kaotus on ajakulukas. On oluline tagada, et andmebaasi koostamine omaks laiemat väärtust ja kasu, mitte ei oleks ainult lõputöö. Tagage juurdepääs andmebaasile teadusasutustele, et üliõpilastel ja uurijatel selles valdkonnas oleks võimalus neid kasutada. See võimaldab toetada tulevase uuringuid ja edendada teadustööd, tagades et teie töö panustab teadusvaldkonda.

Edaspidi saaks jätkata antud töös koostatud andmebaasi täiendamise ja ajakohastamisega. Laiendada otsingumeetodit, mitte piirduda ainult märksõnaga *separaat*. Kaasata täiendavaid allikaid, et rikastada andmebaasi lisainformatsiooniga. Uurida välja, millised on need separaadid, mida mina lisaks Solo (1998) leitule leidsin.

KOKKUVÕTE

Lõputöö eesmärgiks oli koostada andmebaas Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsetest sepaaratidest ja koondunud andmete esmane analüüs. Andmebaas sisaldab infot nende arvukuse, jaotumise kohta väljaannete järgi ning kirjeldab nende omadusi. Vajadus andmebaas koostada tekkis lõputöö käigus, kui selgus, et olemasolev info sepaaratide kohta on minimaalne ning eelnevates projektides ja uuringutes kasutatud allikad on ajas ammendunud või enam ei eksisteeri. Selle teadmislünga täitmiseks loodi andmebaas kaasaegsete sepaaratide andmetega.

Töös kasutati sekundaarandmeid teoreetilise tausta avamiseks ja praktilises osas e-kataloogi ESTER, mis on Eesti suuremate raamatukogude ühiskataloog. Töö teostamise käigus tegeles projekti autor Exceli tabeli kavandamise, andmete kogumise, andmete sisestamise ja andmeanalüüsiga. Eelnev aitas täita lõputöö püstitatud eesmärgid ja ülesanded, andes ülevaate Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud sepaaratide koguarvukusest, nende jaotumisest väljaannete vahel ning omadustest.

Andmebaasist saab ülevaate, et Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmus kokku 2129 eestikeelset separaati. Nendest 1451 (68%) ilmus ajakirjandusest, 370 (17%) jätkväljaannetest ja 308 (14%) raamatutest. 51% sepaaratidest pärines rakendusteaduste valdkonnast (UDK 6). Kõige enam ehk 211 separaati ilmus 1938. aastal. Enim trükiti sepaarate Tartu ja Tallinna trükikodades, Tartus 1753 ja Tallinnas 312 separaati. Nimekirjas olevatest sepaaratidest trükiti enim ehk 690 K. Mattieseni trükikojas. Mahult olid üle poolte 5–15 leheküljelised ning 38% sepaaratidest sisaldas võõrkeelset kokkuvõtet. Koostatud andmebaasi abil on võimalik põhjalikult uurida ja analüüsida sepaaratide jaotumist väljaannete kaupa ning kirjeldada nende omadusi.

Võib öelda, et koostatud andmebaas täidab olulise tühimiku vabariigi ajal ilmunud sepaaratide kohta, pakkudes ajakohaseid ja täpseid andmeid edasisteks uurimusteks.

SUMMARY

The aim of this work was to create a database of Estonian-language separate published during the Republic of Estonia (1918–1940) and primary analysis of the collected data. The database contains information about their number, distribution by publications and describes their characteristics. The need to create a database arose while working with the thesis when it became clear that the available information about the separates is minimal and the sources used in previous projects and studies have been exhausted or no longer exist. To fill this knowledge gap, a database was created with separate data that are modern.

This project used secondary data to uncover the theoretical background. And in the practical part, the e-catalogue ESTER was used, which is the joint catalog of the largest libraries in Estonia. During the work, the author of the project was involved in the design of an Excel table, data collection, data entry and data analysis. Previous helped to fulfill the objectives and tasks of the thesis, giving a comprehensive overview of the total number of separates published during the Republic of Estonia (1918–1940), their distribution between publications, and their characteristics.

During the Republic of Estonia (1918–1940) a total of 2,129 Estonian-language newspapers were published. Out of these, 1,451 (68%) appeared in journals, 370 (17%) in serials, and 308 (14%) in books. 51% of the separates came from the field of applied sciences (UDK 6). Majority of these (211) were published in 1938. Most of the separates were printed in Tartu and Tallinn printing houses - 1753 in Tartu and 312 in Tallinn. Of the separates on the list, majority of them (690) were printed in K. Mattiesen's printing house. More than half were 5-15 pages long, and 38% of the separates contained a summary in a foreign language. With the help of the database that was created, it is possible to thoroughly investigate and analyze the distribution of separates by publication and describe their characteristics.

It can be said that the created database fills an important gap regarding the separates that appeared during the republic, providing modern and accurate data for further research.

KASUTATUD LÜHENDID

EVS – Eesti standard

ESTER – Eesti raamatukogusid ühendav elektronkataloog

ISO – Rahvusvahelise Standardimisorganisatsiooni standard

i.a – ilma aastata

jne – ja nii edasi

lk – lehekülg

UDK – Universaalne Detsimaalklassifikatsioon

vt – vaata

KASUTATUD ALLIKAD

Annus, E. (1994). Eesti retrospektiivse rahvusbibliograafia 1525—1940 valikupõhimõttest. *Keel ja Kirjandus*, 7, 419–421.

Antik, R. (1936). *Eesti raamat 1535–1935: arengulooline ülevaade, arvulised kokkuvõtted, reproduktsioonid = Das estnische Buch 1535–1935: entwicklungsgeschichtlicher Überblick, zahlenmäßige Nachweise, Abbildungen*. Tartu.

Eesti raamat 1525–1975: ajalooline ülevaade. (1978). Tallinn: Valgus.

E-kataloog ESTER. (2024a). Eesti Rahvusbibliograafia. Kasutatud 24.04.2024, https://www.ester.ee/search~S95*est?/dseparaadid/dseparaadid/1%2C4%2C5804%2CB/limit;

E-kataloog ESTER. (2024b). Kasutusjuhend. Kasutatud 24.04.2024, https://www.elnet.ee/juhend/ester/ekataloog_ester.php

ELNET Konsortsium. (2023). E-kataloog ESTER. Kasutatud 24.04.2024, <https://www.elnet.ee/teenused/e-kataloog-ester/>

Ermel, M. (1990). "Eesti raamatute üldnimestiku" 1924–1939 koostamine. *Tartu Ülikooli Toimetised* 910 (lk. 131–144). Tartu: Taru Ülikool.

Given, L. M. (Ed.). (2008). *The SAGE encyclopedia of qualitative research methods*. SAGE Publications, Inc. <https://doi.org/10.4135/9781412963909>

Informatsioon ja dokumentatsioon. (2010). *Raamatute, ajalehtede, perioodikaväljaannete ja elektrooniliste väljaannete tootmise ja levitamise statistika = Information and documentation. Statistics on the production and distribution of books, newspapers, periodicals and electronic publications (EVS-ISO 9707:2010)*. Tallinn: Eesti Standardikeskus.

Kalvik, M. (1990). Eesti Kirjanduse Selts kirjastajana. *Eesti Rahvusraamatukogu toimetised 1: raamatuloolist 1* (lk 134–162). Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.

Kalvik, M. (2004). Eesti Kirjanduse Selts teadusliku ja populaarteadusliku kirjanduse väljaandjana. *Tallinna Pedagoogikaülikooli Toimetised A 25* (lk 79–96). Tallinn: Pedagoogikaülikool.

Lagerspetz, M. (2017). *Ühiskonna uurimise meetodid*. Tallinn: TLÜ Kirjastus

Liivaku, U. (1995). *Eesti raamatu lugu*. Tallinn: Monokkel.

Lott, M. (1973). Eesti raamatu arvulised kokkuvõtted ja arengusuunad 1935.–1939. a. *VI Eesti raamatuteaduse konverents 25.–26. X 1973: ettekannete teesid* (lk 8–12). Tartu: Fr. R. Kreutzwaldi nim Kirjandusmuuseum.

Miller, V. (1976). Eesti raamat. *Eestlane ja tema kultuur* (lk 24–34). Tallinn: Perioodika.

Möldre, A. (2012). Kirjastamine ja raamatutoodang Eesti Vabariigis 1918–1940. *Eestikeelne raamat 1918–1940. I. = Estnisches Buch 1918–1940. I. = Estonian book 1918–1940. I. = Эстонская книга 1918–1940. I* (lk 27–41). Tallinn: Eesti Rahvusraamatukogu.

Möldre, A. (2018). *Eesti raamatu 100 aastat*. Tallinn: Post Factum.

Oskussõnastik raamatukogunduse ja bibliograafia alalt: eesti, saksa ja vene keeles = Fachwörterbuch der Bibliographie und des Bibliothekswesens: in estnischer, deutscher u. russischer Sprache = Словарь библиотечных и библиографических терминов: на эстонском, немецком и русском языках. (1931). Tartu: Eesti Kirjanduse Selts.

Puksov, Fr. (1933). *Eesti raamatu arengulugu: seoses kirja ja raamatu üldise arenemisega*. Tallinn: Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing.

Raamatu osa Eesti arengus. (2001). Tartu.

Raamatukogusõnastik. (2024). a) Aastaraamat; b) Ajakiri; c) Ajaleht; d) Jadaväljaanne; e) Jätkväljaanne; f) Kogumik; g) Koguteos; h) Kordustrükk; i) Pealetrükk; j) Perioodikaväljaanne; k) Raamat; l) Seeria; m) Sari; n) Separaat; o) Taastrükk; p) Äratrükk; r) Ümbertrükk. Kasutatud 23.04.2024, <https://sonaveeb.ee/ds/rara>

Roos, J. (1936). *Lühike eesti raamatu ajalugu: selle väline, sisuline ja keeleline areng 400 aasta jooksul*. Tartu: Eesti Kirjanduse Selts.

Solo, K. (1996). *Aastatel 1918-1940 ilmunud eestikeelsete separaatide bibliograafia*. Diplomitöö. Viljandi Kultuurikolledzh, raamatukogunduse kateeder.

Solo, K. (1998). *Aastatel 1918-1940 ilmunud eestikeelsete separaatide bibliograafia*. Bakalaureusetöö. Tallinna Pedagoogikaülikool, infoteaduste osakond.

Tamme, H. (1985). Kui täielikult peegeldub eesti raamat „Eesti raamatute üldnimestikus“? *Keel ja Kirjandus*, 6, 361–363.

Vaaro, I. (1997). Aastatel 1918–1940 ilmunud eestikeelsete trükiste arvukus. *Vanaraamatupäevade bibliofiilia konverentsi teesid* (lk 4–5). Tallinn.

Vaaro, I. (2017). Ühest järjepidevuse kandjast. *Raamatukogu* 2, 4–7.

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteadustes*. Tartu: Tartu Ülikool.

Üldiselt E-Kataloog ESTER. Kasutatud 16.04.2024, https://www.ester.ee/search~S1*est

LISAD

Lisa 1. Väljaannete nimetused (ajakirjandus, jätkväljaanne, raamat) ja separaatide arv nendest väljaannetest

AJAKIRJANDUS	Separaatide arv
Eesi Muusika almanak I Eesti Kütt Eesti Looduskaitse Eesti Muusika kuukiri Eesti Teataja Kaitse kodu Karjamajandus Klassivõitlus Kommunist Kunst ja Kirjandus Meie Maa Mesila Nädal Pildis Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaama teated Politseileht Protestantline Ilm Põhja Kodu, Alutaguse Teataja Raamatukogu Sõjateadlane Taluperenaine Tee ja Tehnika Tehnika Põllumajanduses TTG Tulev Eesti Tõusmed Vaba Sõna Välis-Eesti Almanak Ühistegelised Uudised Ühistegevusleht	1
Eesti Noorus Eesti Politsei Jumala Tunnistaja Külvaja (Tartu, 1925-1940) Postimees Põllumajanduseturg Päevaleht	2

Rahvapärимuste selgitaja	
Rahvaülikool	
Sõdur	
Varamu	
Eesti Hõim	
Majandusteated	
Taimekaitse Teated	3
Edasi	4
Eesti Kool	
Tehnika Kõigile	
Virittäjä	
Eesti Kalandus	
Eesti Statistika	
Olion	
Piimandus	
Riigi Teataja	5
Üliõpilasleht	7
ERK	
Tehnika Ajakiri	8
Keemia teated	10
Akadeemia	11
Kasvatus	
Tervis	13
Loodusevaatleja	17
Eesti Mets	
Põllumees	
Uus talu	18
Loodus	19
Konjunktuur	20
Looming	22
Põllumajandus	24
Aed	30
Pharmacia	37
Õigus	39
Eesti Kirjandus	56
Usuteaduseline/Usuteaduslik ajakiri	58
Eesti Rohuteadlane	62
Ajalooline ajakiri	63
Eesti Loomaarstlik Ringvaade	67
Eesti Keel	69
Eesti Loodus	70
Agronoomia	259
Eesti Arst	314
JATKVÄLJAANNE	Separaatide arv
Eesti Hõim : aastaraamat	
Eesti karjakontroll-aastaraamat	
Eesti põllumajanduse tasuvus	1

Eesti Riigi Keskarhiivi toimetised	
Fenno-Ugrica	
Riigikogu protokollid	
Kunsti album	
Pedagoogiline aastaraamat	
Põllumajanduse osakonna aastaraamat	
Pärnu Maakonna Põllumeeste Aastaraamat	
Sonderveröffentlichung (Baltische Geodätische Kommission)	
Tallinna Tehnikaülikooli toimetuste lisad	
Tartu Ülikooli Geoloogia-Instituudi toimetused	
Teel töökoolile : Võru Õpetajateseminari aastaraamat	
Topo-hüdrograafia aastaraamat	
Väikepõllumehe kirjavara	
Õigusteadlaste Päeva protokollid	
Õpetatud Eesti Seltsi Aastaraamat	
Õpetatud Eesti Seltsi kirjad	
Üleriikliku Tekstiiltöösturite Ühingu aastaraamat	
Eesti Loodusteaduse Arhiiv	
Sitzungsberichte der Naturforscher-Gesellschaft	
Suomi	
Tartu näituse album	
Ühistu : probleeme ja uurimusi	2
Metsanduslikud uurimused	
Põllumehe kalender-käsiraamat	4
Eesti demograafia	
Tartu Ülikooli Tähetorni Kalender	5
Eesti Teaduste Akadeemia aastaraamat	
Vana Tallinn	6
Sookultuur	7
Eesti Üliõpilaste Seltsi album	
Tartu: ülevaade linnavalitsuse tegevusest	9
Põllumajanduse peavalitsuse aastaraamat	13
Niit ja karjamaa	19
Õpetatud Eesti Seltsi toimetused	20
Acta et Commentationes Universitatis Tartuensis (Dorpatensis)A, B, C	32
Tartu Ülikooli juures oleva Loodusuurijate Seltsi aruanded	51
Eesti Rahva Muuseumi aastaraamat	56
Eesti metsanduse aastaraamat	94
RAAMATUD	Separaatide arv
5 aastat (1931/32-1935/36) : sihtasutus "Ühisabi" juubelialmanahh, Aiatöö õpetus : köögivilja-, puuvilja- ja marjakasvatus	
Arvustajate arvamused kandideerijate kohta : puu-, massiiv- ja raudbetoonkonstruktsioonide professorile	
Eesti aadress-raamat	
Eesti ajalugu II	
Eesti Entsüklopeedia V	
Eesti Entsüklopeedia VI	
Eesti kroonika	1

<p>Eesti Maapank 1926-1936 Eesti nimi : valik uusi perekonnanimesid Eesti Nädala album Eesti põllumajanduse arengust Eesti rahva ajaloo Eesti rahva ajalugu I Iseseisvuse tuleku päevilt Jaan Tõnisson töös ja võitluses Jakob Westholm ja tema kool. Tallinn : : Sihtasutus "Jakob Westholmi Poeglaste Era-Humanitaargümnaasium Julius Genssi raamatukogu kataloog Jäämereltä Emajoen rannoille Jäämereltä Emajoen rannoillem Kas tunned maad Keemilise analüüsi praktikum I Kodutütre käsiraamat Kuulipilduri käsiraamat Maailma maad ja rahvad Mihkel Martna Möödunud ajad jutustavad III Põllumajanduslik uurimistö Tartu Ülikoolis Põllumehe käsiraamat III Pärius ja valik : tüttervishoiu käsiraamat Raamatu osa Eesti arengus Setukeste laulud Taevaskoda ja Valgemetsa Talvik, S. F. R. Faehlmann kui inimene ja arst Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat I Tiig, Tiip ja Tiir 1934-1939 V soome-ugri kultuurkongressi protokoll Vabadusmonument II : Soome abiväed Eesti Vabadussõjas Valik eesti kirjakeele vanemaid mälestisi II Wiedemann, F. Eesti-saksa sõnaraamat Ära vanane!, Tallinn : Ringraadio Üliõpilase käsiraamat</p>	
<p>Eesti rahva tulevik Eesti tööstus ja kaubandus sõnas ja pildis Eesti Vabariigi Siseministeeriumi seletuskiri 1938. a. vallapiiride reformi põhjenduseks Eesti üliõpilaskonna ajalugu Esimene Eesti omavalitsustegelaste kongress Fenno-ugrica 1936 VB Kartulikasvatus I Koori- ja orkestrijuhi käsiraamat Loenguid ja kokkuvõtteid II Pirita klooster 1436-1936 Tartu Õpetajate Seminar 1828-1928 Tartu Ülikool sõnas ja pildis 1919-1932 Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat II Tervise käsiraamat</p>	<p>2</p>

Album M. J. Eiseni 70. sünnipäevaks Eesti krediidiühistud Eesti rahva ajalugu III Friedr. Rob. Faehlmann'i album Põllumehe käsiraamat II Põllumehe käsiraamat IV Loomakasvatus I Rootsi Tartu Tartu üliõpilaskonna ajalugu : seoses eesti üliõpilaskonna ajalooga Tartumaa : maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus Võrumaa : maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus Ühiskaubanduse korraldus	3
Kutseharidus Eestis, Poola Tervitus lahe tagant Võim ja vaim	4
Eesti kirjanduse ajalugu III Korp. Sakala 1909-1934 Omariikluse süvendamisel Setumaa : maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus	5
Eesti Entsüklopeedia II Eesti majandusajalugu I Looduskaitse I Vanavara vallast	6
A. Kitzberg'i lastenäidendid Põllumehe käsiraamat V Loomakasvatus II	7
Eesti : Maa. Rahvas. Kultuur Valgamaa : maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus	9
Looduskaitse II Pärnumaa : maadeteaduslik, tulunduslik ja ajalooline kirjeldus	10
Kaleviste mailt Kultuuri ja teaduse teilt Tegeliku aianduse ja mesinduse käsiraamat III Viljandimaa : maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus	11
Muistse Eesti linnused : 1936.-1938. a. uurimuste tulemused	12
Läänemaa. 1, Üldosa : maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus	16
Saaremaa : maadeteaduslik, majanduslik ja ajalooline kirjeldus	23

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Marina Saukonen

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose Andmebaas „Eesti Vabariigi ajal (1918–1940) ilmunud eestikeelsed separaadid“, mille juhendaja on Ilmar Vaaro, reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.
3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Marina Saukonen

22.05.2024